

The Project Gutenberg eBook of Manasse Jäppinen, by Maiju Lassila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Manasse Jäppinen

Author: Maiju Lassila

Release date: October 25, 2004 [EBook #13845]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MANASSE JÄPPINEN ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders

MANASSE JÄPPINEN

KERTOMUS

Maiju Lassila

Ensimmäisen kerran julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Kirja 1912

I.

Kukapa ei tuntisi Manasse Jäppistä, tätä aikamme kuuluisaa oppinutta, jonka ansiot kansanvalistuksen ja lukutaidon levittämisen alalla ovat niin suuret, että nykyisen ylitirehtöörin jälkeen hänet valitaan Suomen kouluylivaltuutuksen ylitirehtööriksi. Yleinen on myös sekin ajatus, että tämä kansanvalistuksen lämmin ystävä olisi noiden suurien ansioittensa takia oikeutettu kantamaan kansanvalistusministerin salkkua. Vaatimuksissansa on hän opettajana ja professorina niin tinkimätön, niin tiukka ja ankara, että hän on ja on aina ollut kaikkien vähänkin laiskempien koulupoikien kauhu ja ainainen kompastuskivi niiden ylioppilaiden oppi- ja virkauralla, jotka ovat elämäntehtäväksensä ottaneet etupäässä

Vappupäivän vieton suurten traditsioiden seuraamisen ja noudattamisen.

Tämän kertomuksen aikoina oli tämä kuuluisa oppinut tosin vasta noin seitsemän tai kahdeksan vuotias. Rauhallisena oli hän siihen asti elellyt isänsä talossa eräässä Säämingin etäisimmässä metsäkylässä ja kuvauksestamme voinee lukija huomata, että tämä nykyisten opintieillä hidastelevien pelottava vitsa ei ole mikään niin sanottu »nuorena väännetty vitsa», kuten sananlaskun mukaan on vitsa väännettävä, jos mieli siitä kunnollista kalua saada.

Ja omituista tässä oli vielä se seikka, että tuo sananlasku, kuten tiedetään, oli juuri Manassen isän sepittämä viisaus. Hän oli siis tehnyt sananlaskun, hän myös »vitsan», Manassen. Ja sitte oli hän katsonut kaikkea sitä mitä hän tehnyt oli ja ne olivat kait olleet hänen mielestensä sangen hyvät ja siksipä ei hän ollutkaan ryhtynyt nuorena vitsaa väöntämään: Manasseansa kurittamaan, vaikka sananlaskussansa sen välttämättömyyttä teroitti. Ja se kaikki oli onni. Se oli onni senvuoksi, että Manasse siten sai kehittyä vapaasti, luonnon ohjaamana. Hän sai säilyttää sukunsa perinnäiset tuntomerkit, omintakeisuutensa, estyi siten häviämästä lajien kirjavuuteen ja säilytti sukunsa elämää vaistomaisesti, sitä tajuamatta, mutta itsepintaisesti, kuten luonto säilyttää ominaisuuksiansa, neekeri nahkaansa ja mustalainen luontoansa.

Sillä suvussa oli paljon tervettä omintakeisuutta, persoonallisuutta. Niinpä esimerkiksi isän nimi oli kaikessa komeudessaan Jussi Beltsebuubi Jäppinen ja äidin Anni Doroteea. Kun vielä lisäämme, että poika Manasse oli ulkomuodoltansakin ei ainoastansa Jäppinen, vaan myös ilmeinen sekoitus vanhempiensa muistakin omituisista nimistä, niin käsittänee lukija, että hän oli jo seitsenvuotiaana niitä yksilöitä, jotka eivät suvustansa muutu, vaikkapa maailmassa riehuisi ei ainoastaan yleisvaltakunnalliset vaan suorastaan yleismaailmalliset vitsaukset, jopa koko maailmaa hävittävät maailmanlopun ja viimeisen tuomion voimat, joiden kuumuudessa elementit palavat sulavuudesta samalla kun pimeyden henget odottavat siinä kuumuudessa kiehumaa ja valmistuvaa ateriaansa.

* * * * *

Mutta menkäämme asiaan. Luomme nopean, ylimalkaisen silmäyksen niihin hetkiin, jolloin tämä suuri kansanvalistuksen edustaja otti ensimmäisiä askeleitansa suuren kutsumuksensa vaivaloisella polulla.

Äiti, Anni Doroteea, oli näet joutunut käymään koulumestari Pietari Isaskaar Touhusen kahdennelatoistakymmeninnillä lapsisaunoilla ja mestari Touhunen oli siellä sattunut häneltä kysymään, joko Manasse nyt tänä syksynä lähetetään ammentamaan häneltä oppia ja viisautta. Siitä oli äiti muistanut asian, huomannut että todellakaan poika ei elä ainoastaan leivästä. Hän oli alkanut asiaa miettiä, mikäli hänen älynsä mietiskelyihin yleensä kykeni. Ja jo oli hän maininnut siitä isällekin, arvellen pojastansa:

»Syyvä tellevää tässä vuan niin jotta ei enee piisoo ruuvat ei särpimet, kun siellä päiväkaudet juoksenteloo ja tappeloo.»

Ja siitä oli hän kehittännyt osaa edelleen, selittäen:

»Sittäpähään ies syöp vähemmän, kun istuu kirja käissä, eikä tuolla pahanteussa juokse!»

Mutta ei ollut Jussi Beltsebuubi halukas tarttumaan koko lukuasiaan. Siitä keskustellessa olisi näet helposti voinut tulla se vaimoltakin salattu asia ilmi, että lukuasioissa ei isä ollut vielä ehtinyt poikaansa pitemmälle, vaikka olikin kirkkoneuvoston jäsen. Ei hän toki vastaankaan pannut, vaan äänteli vain, kuten kirkonmiehen tuleekin:

»Ka saishan tuo lukii ... iso pojan tolokki!»

Ja niinpä olikin äiti hankkinut aapiskirjan ja ryhtyi jo valmistaviin toimenpiteisiin. Hyvin yksinkertaisesti antoi hän asiasta tiedon itsellensä Manassellekin. Kun se kerran vaati häneltä voileipää, ilmoitti hän sitte lyhyesti, että hän saa vähentää jo syöntiä ja ruveta lukemaan. Ja siitä se asia sitte alkoi.

Mutta tanakka poika oli toista mieltä. Hän osottautui mielipiteitensä vanhan kansan mieheksi. Hän uskoi voivansa aivan varmasti elää ainoastaan leivästä, etenkin voileivästä, ilman lukutaitoa, josta hänellä ei ollut aavistustakaan. Oudostuneena katsoi hän äitiinsä, veti sieraimensa antimet aivan asiaa mietiskelevän ja ajattelevan ja oudostelevan eleillä takaisin sieramiinsa ja oli ymmällä koko asiasta.

Ja äitikin heitti asian hetkiseksi siihen. Hänkään näet ei, vaikka miehensä olikin kirkkoneuvoston jäsen, ollut mikään sanan viljelijä. Päästyänsä jotenkuten ripille, oli hän jättänyt vaivaloisen lukutyön kokonansa ja vaikka hän osasikin veisata useat tärkeämmät virsikirjan virret ulkoa, ei hän enää sisäluvustansa ollut aivan varma. Olihan se ehkä voinut näinä kahtenakymmenenä viitenä vuotena

unehtua. Mene tiedä tuntisiko enää kirjaimiakaan.

Siksipä hän ei nyt oitis ryhtynyt jatkamaan. Hän päätti ensin varmistua omasta tiedostansa ja vasta sitte jakaa sitä pojallensa. Manasse sai siis vielä huolettoman voileipänsä, oikein aika kimpaleen ja lähti tapaamaan ikäistänsä Saunasen Hikua. Hän löysi sen. Yhdessä päättivät he lähteä Tuppisen saunaan polttamaan tupakkaa ja Manasse palasi kotiinsa, noutamaan sieltä navetan kivijalkaan piilottamansa putkiipun.

II.

Mutta sillä välin oli Anni Doroteea varmistunut taidostansa: Kirjaimet hän tunsi, vaikka ei tosin ollut kaikista aivan varma. Kun siis Manasse aikoi tuvasta uudestaan poistua, käski hän sitä tiukasti:

»Etkö sie jo äsken kuullut, jotta kirja käteen ja ala lukii!»

Poika tunsi äitinsä luonnon ajottaiset kiivastumiset ja niiden aikaisen voiman. Hän pysähtyi, seisoi kädet epäröivänä repaleisten housujen taskussa, hattupahanen päässä, veti otsanahkan kureeseen ja väänsi epäluuloista katsetta puhujaan. Anni Doroteea pesi pyttyjä, touhusi, kaateli huuhevettä pytystä pyttyyn ja selitti aivan kuin riitelemällä:

»Iso pojan tolokki, eikä vielä lukkii osoo! Jo tuosta tuommosesta häpiistä nokinen kattilakii punaistuu!»

Hän innostui asiaan; työtkin siinä menivät että helisi vain. Manasse ei ollut vieläkään selvillä, mutta varovaisuuden vuoksi alkoi hän toki jo hitaasti lähestyä ovea, varaten siten ulospääsyä, epäluuloinen katse yhä äidissä kiini, otsa synkässä kureessa ja sieranten tasapitkät, vihertävät antimet nenän alla. Touhukkaana jatkoi äiti tosissaan, kuin puoli-itsekseen selitellen:

»Ei tässä tiijä aikoo ja hetkii, milloin Herra kuttuu isäsj ja äitij tuomijosa eteen siunii kasvatuksestasj. Niin jotta aikanaan tässä on siustaa huolj piettävä.»

Manasse niiskasi nenäkynttelit lyhemmiksi, ylemmä, synkisti katsettansa entistä epäluuloisemmaksi ja huolehti hiljakseen itseänsä jo aivan oven luo. Mutta silloin jo koveni äiti, äsähtäen jo hyvin tiukasti:

»Vai minnekkä siinä tuasj oot mänössä!»

Manasse pysähtyi, mutta suunsa hän tyväsi pullollensa tyytymättömyyttä ilmaisevaksi, vihaistuneeksi, ikäänkuin turvaksi. Ei hän tajunnut itse asiaa, sitä lukukysymystä, ihan selvästi. Joutuipahan vaan omituiseen mielentilaan sen tupakanpolttoasian tähden. Saunasen Hikuhan näet siellä nyt odottaa ja tämmöisessä asiassa, jossa oli yhteinen vaara tarjolla, ei hän olisi ystäväänsä pettänyt. Mutta hän oli myös luonnollisista syistä oppinut aivan vaistomaisesti huomaamaan, milloin on viisainta olla kuuliainen isällensä ja äidillensä ja siksi hän pysähtyi ja jäi mieli yhä synkkenevänä odottamaan asian kehitystä.

* * * * *

Mutta kaikki Doroteeathan ovat toimissansa nopeita, reima-akkoja, kuten kaikki Emmit ovat mämmimäisiä. Nopeasti lopetti äiti työnsä, raapi selkäpuoltansa, mikäli käsi ylettyi ja siunaili kuin itseksään puhuen:

»Kirppuko hiän tuolla syönöön, vai mikä hiän kupissoon kun syyhyttää!»

Ei hän siitä asiasta välittänyt. Valittihan vain tapansa mukaan ja ryhtyi pyyhkimään pöytää puhtaaksi lukemista varten. Olihan koko toimitus hänestä niin juhlallista. Herrajesta! Ensikertaa elämässä ja vielä omalle esikoiselle ja armaalle pojalle! Aivan se jo mieltä muutti: Lempeämmäksi löi luonnon. Äidin silmäykset pyöräytti hän likaiseen, synkistyneeseen perilliseensä ja muuttuneella äänellä puheli sille pöydän luota:

»Suot tok siekii sittä siunata äitiisj ja iseisj kun ovat siut lukemaanii opettaneet, niin jotta et tarvihe jiahä ihan pimiiks pakanaks, niin kun monj isätön ja äijitön jäp.»

Manasse alkoi nyt jo tajuta asian vakavuuden, tosin epäselvästi vieläkin. Hätä jo alkoi pakata kurkkuun ajatellessa, että häntä aiotaan pakottaa pettämään toveri, se jonka kanssa hän on aina uskollisesti jakanut salapolttajan vaarat ja maineet. Hän pullisti jo suunsa vihasta pullollensa, ei tahtonut enää saada kynttilöitä pysymään sieramissa ja katseessa oli jo ukkospilveä. Äiti pani aivan

puhtaan hameen päällensä. Niin juhlalliselta hänestä kaikki tuntui. Ei hän huomannut edes poikansa mielenmuutostakaan. Ja taas siinä juhlallista toimitusta varten pukeutuessaan puheli Manasselle, selittäen:

»Kunpa sitte vuan herra antasj siulle viisautta ja armuu, jotta osoisit äitiisj ja iseisj kiittee opetuksesta ja pitee heitä aina silimiis eissä, niin mänestyisit siekii ja eläsit tässä isäsj konnulla, kun hänestä aika jättää.»

Ja sitte otti hän jo aapisen ja varustautui. Selaili sitä toki vielä, varmistui omasta taidostaan toistamiseen. Mieli aivan yleni. Nenänsäkin hän pyyhki esiliinan kulmalla, ja etsi semmoista paikkaa, missä olisi isoja, tuttuja kirjaimia.

* * * * *

Mutta Manasse seisoi kuin piinapenkissä. Nyt hän oli jo selvillä asiasta. Hän loi tuiki, synkän katseen äitiinsä, ja kun se siinä yhä selaili ja etsi, äänsi hän synkkänä.

»Enkä rupii lukemaan.»

Se oli hänen ensimmäinen askeleensa kansanvalistustyössä. Äiti ei touhutessansa sitä selvästi kuullut. Manasse huomasi sen, odotti, katsoi, ja vannoi jo itku kurkussa:

»Vaikka tapettaisj, niin en rupii lukemaan!»

Mutta äiti ei ollut kuulevinaankaan. Lempeänä, juhlallisena liikuskeli mieli. Hän otti orrelta päreen, halkasi siitä pitkän tikun kirjatikuksi, pani sen paikoillensa, aapisen päälle ja asetti sitte vielä pannun hiilille. Juhlakahvit käski mieli tapauksen kunniaksi keittämään. Sen tehtyä hän meni Manassen luo, puristi sen nykerönenän lempeästi esiliinansa kulmaan, tarttui päähän ja pyysi:

»No, turista nyt siihen äidin esjliinaan, niin äit niistä lapsesa nenän.»

Mutta Manasse riuhtautuikin irti, nykäsi hartioitansa, täysin voimin, pois käsistä pyrkien ja ärjäsi:

»Eikä sua niistee!»

»No, lapskulta!... Anna nyt äit niistä!» suostutteli äiti ja yritti uudestaan.

»Eikä sua!» ärjäsi poika entistä tiukemmin ja ettei äiti saisi niistä, veti hän kaikki tavarat uhallakin nenäänsä. Ja siinä suostuttelevan äitinsä käsistä pois rimpuillen vannoi toistamiseen nyt jo itkun seasta:

»Vaikka mikä oisj niin en luv.»

Mutta äiti ei heittänyt. Pojan vastustelut kehittivät hänessä vain opetushalua ja tajuntaa sen tarpeellisuudesta. Ilmankos hän olisi ollut äiti. Hän jo houkutteli äidin tavoin, ilmoittaen:

»No eihän siitä nyt kuole ... jos luvet!»

»Vaikka ei!» ärähti ynseä vastaus. Ja taas muljautti poika silmiänsä ja vannoa jupisi:

»Ja vaikka ei voileipeekää annettasj niin en sittekään luv!»

Anna Doroteea siinä touhussansa kävi sylkäsessä pankon eteen, kynsäsi syyhyvää reittänsä ja nyt hän jo käski:

»Tulehaan nyt vuan siinä sukkelaan lukemaan, eläkä joutavoo vänkee!»

Äänettä nyäytti Manasse olkapäitänsä vihaisesti. Anna Doroteea meni taas kurkistamaan kirjaan, pyyhkäsi huivin kulmalla suunsa äskeisestä sylkäisystä kuivaksi, istahti, nosti kirjan juhlallisesti silmäiltäväkseen ja katsoi siihen silmät niin auki vedettyinä, että otsanahka oli kureita täynnä. Miten lihavia olivat kirjaimet! Miten juhlallinen koko aapinen. Manasse väänsi häneen vihaista silmää, huomasi taaskin että siinä on äidillä tosiaikomus ja alkoi itkunkuuhussa ynseillä, valittaen:

»Ei Saunasenkaan Hiku tarvihe lukii ... eikä Pennasen Jyty, eikä kukaan!»

Hiukan se hellytti äitiä. Aivan tosissaan alkoi hän tenavallensa selittää:

»Senpätähe niistä tulookii sittä semmoisii pimeyven lapsii, jotta eivät piäse ies kasteesaliittuu uuvistamaan, vuan jiävät pois kirkonkirjoistakii!»

* * * * *

Mutta ei. Ei kuunnellutkaan Manasse. Nurkkaan oli poika hiljakseen painautunut ja tuijotti siellä seinänrakoon. Äiti tuli lopulta luo, tarttui käteen ja veti pöydän luo. Vastaaan kyllä mies harasi ja uhkasi ei lukevansa, mutta väkisin vei äiti. Doroteeathan ovat asioissa tiukkojakin, jos niiksi tulee. Sen tiesi Manassekin kokemuksesta, jos ei tosin mistään kasvattavasta kurituksesta.

Niinpä seisoj hän nyt pöydän luona äitinsä edessä ja alkoi varsinainen opetus. Äiti tajusi hetken tärkeyden. Siksi pyyhkäsi hän vieläkin kerran nenänsä alustaa, asetteli istumuksensa niin taiten että kaikki kävi tiiviisti penkkiä myöten, osotti puikolla ensimmäistä kirjainta ja ilmoitti:

»Tämä ensimmäinen on se aa ... sitte tuloo pee ja sitte...»

Sen kolmannen nimeä hän ei nyt sattunut taas muistamaan. Hän pysähtyi, pyyhkäsi kämmenellensä suutansa ja ilmoitti sitte:

»Sitte sen peen jälkeeseen tuloot kaikki muut puustaimet ... settee ja äätä ja yytä myöten ja...

Hän katsahti synkkään Manasseen, muutti äänensä miltei leikkisän mairittelevaksi ja lisäsi:

»Ja sittä ihan viimeiseks tuloo vielä öö.»

Manasse vetäsi nenäänsä eikä nostanut katsetta lattiasta. Sekin salatupakoimisasiä sotkeutui jo yleiseen mieliharmiin. Hän joko valmisteli itkua, tai sitte pidätteli entistä, ähhdellen itkuntapaisesti, samassa tahdissa kuin kynttilät pistivät aina päitänsä nenästä. Taas koetti äiti, kehottaen:

»No sano nyt: aa!»

Ei ääntä. Äiti jatkoi:

»No sittä vaikka pee!»

Manasse vaikenee kuin muuri. Äiti koetti tavalla jos toisellakin, mutta ei suostunut Manasse. Viimein alkoi äiti houkutella. Hän mairitteli:

»Ja sittä tiällä on vielä kukon kuva... Kahohaahan, Manasse, miten korii kukon kuva tiällä on... Kahohaahan!»

Se auttoikin hieman. Uteliaisuus oli saada Manassessa vallan. Mutta hän hillitsi sitä uhallakin. Salavikka hän toki katsahtaa muljautti kaunista kukon kuvaa, mutta ettei vaan äiti sitäkään myöntymistä huomaisi, uhitteli hän sitä peittääksensä:

»Vaikka oisj miten monta kukon kuvoo, niin en kaho.»

»Nuonj korii se kukon kuva on ... nuonj...!» ei äiti ollut uhittelua kuulevinaankaan. Mutta siihenkin vannoni Manasse, muka itsekseseen jupisten:

»Ja vaikka oisj nuojn ison sian kuva niin en kaho.»

Äiti joutui ikäänkuin pulaan. Näyttääksensä pojallensa mikä kirjantaitava hän oli, alkoi hän nyt välillä siinä itseksensä lukea:

»Aa, pee ... koo ... ässä ... ännä ... sittä tuloo ämmä!»

»Tulukoon ... vaikka tulis sata ämmee niin en pelekee!» keskeytti Manassen uhitteleva murahdus. Äiti koetti sovitella, pannen leikiksi:

»Etkö sie nyt enee ämmeekää pelekee?»

»Enkä pelekee!» nousi jo silloin Manassen miehentunto. Hän vielä lisäsi uhaten:

»Ja vaikka kenen akka tulisj niin en pelekee!»

Niin jatkettiin. Taas koetti äiti näyttäytyä kirjantaitoiselta. Miten se nostikin häntä poikansa silmissä! kuten hänestä itsestänään tuntui. Hän avasi erään paikan ja alkoi lukea ulkomuistista:

»Isämeidän, joka olet taivaassa...»

Mutta sitte hänestä tuntui että ei se kappale ollutkaan se. Aivan hän joutui siinä Manassen edessä ikäänkuin häviölle ja alkoi salailla erehdytensä sulkien kirjan, ettei tuo lukutaidoton poika ehtisi nähdä hänen vahinkoansa ja reilusti hän vielä kehasi sille:

»Niin hyvästi osovaa äit lukii uapisesta ... jotta ei tarvihe tavata!»

Entistä myrtyneempänä väänsi Manasse häneen silmää. Turhia olivat äidin uudetkin kokeet. Hän tavallaan jo väsyikin niin rasittavaan tehtävään. Mutta mieli oli siinä harvinaisessa toimessa aivan muuttunut. Olihan kaikki niin omituista, outoa, juhlallista. Vakavana, tosissaan selitteli hän pojallensa lukutaidon tarpeellisuutta, puhellen:

»Onhaan se synt ja häpii isällesii jos jiät sanoo vaille ijäksesj!»

»Olokaan!» kuului ynseä äännähdyksen tapainen. Äiti jatkoi:

»Ja kunhaan ihe sittä tulet isoks ja suat hyvän tusinallisen Manasseja ja jos ne ovat siulle yhtä uppiniskasii eivätkä rupii lukemaan, niin niät eikö se koske siun isän syvämmeesj.»

Ei kuunnellutkaan Manasse koko tätä hänen tulevien perhehuoliensa kuvausta. Saunasen Hiku ja tupakka-asia nousi taas mieleen. Hän seiso i pää väärässä, surkean näköisenä, kasvot likaisina, myrtyneenä, vetäsi hihallansa aimo saaliin nenänsä alta pois, niiskutteli ja uhalla jupisi:

»Ja vaikka tulis vielä enemmän Manasseja, niin en sano aata.»

* * * * *

Jotenkuten pääsi hän vihdoinkin vapaaksi äitinsä käsistä! Käskyä odottamatta riensi hän silloin ulos tuvasta ja sitä samaa kyytiä alkoi hän painaa kohti Tuppisen saunaa, jossa tupakoimisen piti tapahtua.

Ja nyt juoksujalassa sinne painaessaan selkeni hänelle taas mikä rikollinen teko hänen oli täytynyt tehdä: pettää Hiku, paras toveri. Itku pakkasi sitä ajatellessa väkisinkin kurkkuun. Ääneensä hän sitä itkua vetää jurasi siinä juostessansa. Leuka vain tärisee itkun, ja itku mennä jurautteli juoksun tahdissa. Kasvot olivat tahraiset liasta ja märät kyynelistä. Housurepaleetkaan eivät tahtoneet kestää jalassa ja ainoastaan näpissä niitä kannattaen sai hän estetyksi ne kinttuihin valahtamasta.

Vastaan sattui silloin vielä tulemaan leikkisä Tuppinen. Sitä huvitti se hauska näky. Hän asettui keskitielle vastaan. Mutta ei pysähtynyt poika. Suuttuneena aikoi se yhtä samaa kyytiä painaa sivu, katsettakaan Tuppiseen luomatta.

Mutta Tuppinen esti. Leikillä tarttui se poikaan kiini ja lasketteli:

»Ka mitäs se nyt tää ukko Jäppinen niin kovin ulisoo?... Manasse!... Mitä sie uliset?» tenäsi hän vielä. Mutta Manasse ei sietänyt nyt estäjää. Irti Tuppisen käsistä rimpuillen ärjäsi hän vihaisesti:

»Piästä irti!»

»No, ukko Jäppinen», yritti Tuppinen vieläkin.

»Piästä!... Tah i mie purasen!» ärjäsi malttinsa menettänyt poika. Ja samassa hetkessä tarrasikin hän hampain Tuppisen käsivarteen.

»Elä sie helevetissä pure!» oudostui siitä jo Tuppinen, joka ei moista odottanut.

»Puren kyllä!» uhkaili irti rimpuileva Manasse ja tavoitti uutta puraisua niin äkäisesti että tavottaessansa aivan ärähti vihaisesti, kuten koira:

»Äää!»

Niinpä hölmistyikin Tuppinen, päästi irti ja antoi vielä polvellansa takapuoleen. Siitäkään ei Manasse välittänyt, vaan painoi edelleen, harmi kurkussa ja itkun purina yhä purisemassa.

Ja hän tuli tietysti liika myöhään. Saunassa ei ollut ketään. Nyt häntä vasta harmitti. Ei hän viihtynyt koko saunassa, poistui, paiskasi oven vihaisesti kiini ja uhkailla mutisi:

»Vaikka koko oven sären niin eivät opeta enee aata!»

Ja umpimähkään lähti hän sieltä pois kävellä mullittamaan. Itku oli lakannut. Voimakkaat jälkinyhkytykset vain kuohuttivat mieltä, mutta katse oli entistä uhkaavampi ja mieli suuttumuksesta ja harmista halkeamaisillansa. Hän kulki Karvosen vanhan, yksinäisen ladon ohi. Vihainen silmäys osui siihen ja hän uhitteli:

»Ja vaikka tuohon latoon panisivat eivätkä antasj syyväkään, niin en vuan luv!»

Se oli jyrkkä, sielusta lähtenyt päätös, eikä paljas huulten höpinä. Äänensävykin sen jo sanoi. Kiven otti hän tieltä, ja viskasi sillä ladon seinää kuin olisi sekin ollut syyllinen ja jatkoi sitte taas kulkuansa, vaelsi housut näpissä ohi Killisen syöttömaan, jossa karja oli laitumella ja vihaiseksi tunnettu härkä

möyrysi aitovierellä. Sillekin hän uhkaili nyt:

»Ja vaikka tuo härkä puski, niin en luve... En vaikka puski, niin jotta maha halakiisj!»

Ja raivostuneena sieppasi hän tielle osuneen kepakon, viskasi sillä härkää ja alkoi sitte painaa pakoon minkä vaan lyhkäisistä kintuista pääsi. Niin synkkä oli mieli että ei kyennyt ajattelemaan sitäkään että ei härkä aidan yli häntä puskemaan pääse. Pakoon juostessansa hän vaan uhkailla jupisi:

»Ja vaikka puske ihan paikalla, niin en vuan luve enkä sano aata!»

III.

Manassen isä, Jussi Beltsebuubi Jäppinen, oli, kuten jo sanottu, kirkkoneuvoston jäsen. Hänkin oli tosin niin lukutaidoton, että kirjaimistakin hän tunsi ainoastaan i-kirjaimen.

Mutta sen puutteensa hän salasi ihmisiltä visusti. Hän salasi sen suureksi osaksi juuri tuon kirkollisen arvonsa takia. Hän kävi ahkerasti kirkossa ja veisasi siellä kovasti, virsikirja auki edessä ja päässä silmälasit.

Itse asiassa hän kumminkin veisasi osaksi ulkoa. Mutta vaan osaksi. Hänen muistinsakaan ei näet ollut mikään maailmanennätyksien lyöjä ei edes niiden tavoittelijakaan. Siksipä istuikin hän aina kirkossa Pekka Simeon Hartikaisen vieressä, kuunteli sen veisuuta ja itse veisasi siltä kuulemillansa sanoilla, katse visusti omassa virsikirjassa. Luonnollista silloin oli, että hän sanoissa säännöllisesti myöhästyi, kulkea jorasi muiden jälestä, mutta säveleessä hän pysytteli toki rinnalla mikäli hänen jorinaansa voi yleensä sanoa säveleeksi, tai edes ihmisääneksikään. Sydän oli hänellä sen sijaan niin rehti ja rehellinen työmiehen ja luonnonihmisen sydän, että se painaa vaa'assa enemmän kuin tuhannen jumaluusoppineen sydämet yhteensä ja enemmän kuin kaikki meikäläiset majulassilaiset voivat siinä vaa'assa painaa sydäminensä, munaskuinensa kaikkienensa.

Kun nyt Anna Doroteea oli hänelle puhellut aikomuksestansa Manassen lukujen suhteen, oli hän ollut tietysti sitä mieltä, että poika on opetettava lukemaan. Vaatihan sitä jo hänen kirkollinen arvonsakin. Mutta kun hänellä ei ollut koulumestari lahjoja ja -tietoja, laittoikin hän itsensä pois kotoa noiksi alkuajoiksi, jättäen siten alkamishuolet vaimollensa, jonka lukutaidosta hänellä oli verrattain korkea ja valoisa käsitys. Hän oli siis myllymatkalla, juuri näinä Manassen oppiuran ensi hetkinä.

Mutta eihän siellä voinut aikaansa enemmän viipyä. Lisäksi hän yleensä oli johtunut — tiesherra millä tavoin — uskomaan että Manassesta on tullut erääseen hänen sukulaiseensa, Jeremias Jäppiseen, niin hyväpäinen, että se oppii noin vähäisen asian kuin lukutaidon muutamassa hetkessä. Siksipä hän ei matkalla liioja viivytellytkään ja palasi varmana siitä että sillä välin on Manassesta tullut lukumies, josta hän jo ensi pyhänä saa ylpeillen kertoa rovastillekin.

Niin oli asia. Semmoinen herkkäuskoisuus ehkä tuntuu monesta ammattiuskojasta oudolta, mahdottomalta, mutta se oli tosi. Hän oli työmies, jolla ei ollut aikaa, eikä halua vaivata päätänsä liialla pikkuasioiden tutkimisella ja punnitsemisella. Hän uskoi ne kernaimmin umpimähkään. Se usko ilmestyi hänen aivoihinsa itsestensä, kepeästi kuten tupakansavu ilmestyy huoneeseen, on siinä aikansa ja jos haihtuu pois, niin ei huone mokomaa asiaa sure. Aivan niin oli hänenkin laitansa, mitä hänen järkielämänsä tulee niissä asioissa, jotka eivät olleet hänelle vakavan jokapäiväisen elämän kysymyksiä.

Ei hän siis nytkään kotiin palattuansa surrut saatuansa Anna Doroteealta tietää, miten vähän Manassen opinnot olivat hänen poissa ollessansa edistyneet. Tuntuihan vaan kun olisi se tupakansavu päästä haihtunut, niin että voi nyt siten syntyneessä selkeydessä erottaa tosiasian. Hän istui kumarassa, leuka kädessä, piippu ikenissä, vetäsi savut, sylästä ruikkasi suupielestensä ja arveli:

»Ka tottapahaan vielä oppii, kun elää.»

Mutta vaimo oli asiaan lämmennyt, oli jo välillä pannut Manassen kovallekin, vaikka tosin aivan tuloksettomasti. Ei hän siis nyt asiaa niin vähällä heittänyt, vaan alkoi vaatia isää, Jussi Beltsebuubia avuksi, opettamaan ainoalle pojallensa lukutaitoa.

* * * * *

Nyt alkoi siis Manassen oppinoiden uusi jakso. Jussi Beltsebuubi ei tietysti ollut opetustoimeen

innostunut. Luonnollisista syistä koetti hän päästä siitä eroon jo ennen alkua. Piippuaan imeksi, eikä kiirehtinyt sanomaan sitä, ei tätä. Asema oli suorastaan vaikea.

Mutta vaimo puolestansa oli samoista syistä halukas jättämään opetustaakan juuri hänelle tai ainakin jakamaan sen hänen kanssansa. Ei hänkään näet tiennyt että hänen miehensä oli aivan lukutaidoton. Ei hän semmoista, niin pientä asiaa ollut toki kysellytkään, ei ajatellutkaan. Kun Jussi Beltsebuubi oli kerran päässyt ripille, niin olihan päivänselvää että se osasi lukea. Näkihän sen lisäksi siitäkkin että se kirkossa veisasi virsikirjasta, vieläpä kotonakin sitä joskus tarkasteli silmälasit päässä ja visusti kuten lukija ainakin. Hyvässä uskossa pyysikin hän nyt siis apua.

Mutta ei. Mies ei kiirehtinyt. Imeksi vain piippua ja äännähti kavalasti.

»Ka osoothaan sie ihekkinn sen verran jotta suat hänelle luvun piähän.»

Mutta ei sekään auttanut. Anna Doroteea koki selittää ja valittaa touhuten:

»Osoisinhaan mie, vuan kun se on niin ihepäinen jotta se ei rupii sanomaan sitäkään ensimmäistä puustainta, aata.»

Jussi Belsebuubin päähän ilmestyi jotain semmoista ajatuksentapaista että hän taitaa pakostakin sotkeutua tuohon Manassen asiaan. Koki hän toki vielä siitä pelastua, kehoittamaila:

»Ka heitä sittä se aa välille ja ala iistä!»

»Iistäkö?» oudosteli vaimo. Mies vahvisti.

»Ka iistähään se alakaa isämeitäkii... Niin jotta mikä siinä on vaikka iistä!»

Mutta se sotki vaimon asiat ja älyn. Ei hän ollut varma löytääkö hän sen iin käsiinsäkään. Koki hän sitä sieltä aapisesta katsella, mutta ei auttanut muu kun valittaa:

»Mikä ne kaikki iit löytää tommoisesta puustainjoukosta. Jossa on yhen-näköistä puustainta kuin mustalaista markkinoilla, niin jotta mää näistä ja ota selevä?»

Se vaimon valitus oli oikeastaan Jussille kuin pieni voitto. Hän tunsu ikäänkuin olevansa viisaampi. Hänen kirkollinen arvonsa tuntui kohoavan. Hän tekeytyi viisaaksi, sylkäsi tietoisensa tupakkasylen ja neuvoi:

»Ka se on ii se suora pötty jolla on hattu piässä.»

Se olikin hänen ainoa kirjatietonsa. Miten hyvältä tuntuikin nyt viisaana olo! Aivan hän puhalsi erikoisemman tupakkasavun, eikä enää hätäillyt koko asiasta.

Mutta ei vaimo sittenkään löytänyt koko mokomaa laitosta. Puutteellisuutensa tunnustaen käski hän:

»Tule ehi ihe se ii kun sie sen tunnet... Ja sittäpäähän paat sen pojani piähän yhellä tiellä!»

Ja oitis lähti hän hakemaan Manassea pihalta tupaan, isän opetettavaksi. Jussi Belsebuubi joutui siis pulaan. Ei auttanut muu kuin ryhtyä asiaan. Koki hän toki vieläkin vapautua. Kun näet Anna Doroteea toi epäluuloisen Manassen tupaan ja käski isän alkaa opetustyön, selitellä murisee hän:

»Eihän siitä mitä opetuksesta tule kun ei oo patukkaa».

Manasse väänsi häneen silmää hyvin omituisin elein. Mutta ei äiti olisi nyt antanutkaan vitsaa käyttää, ihan alussa ja kun asiakin oli niin juhlallinen, kirkollinen aivan. Hän kehoitteli:

»Koittele tuota nyt ensin sitä iitä iliman patukkaa... Ja sittä jos ei auta, niin suaphaan tuota herkkua.»

* * * * *

Heti kirkkoneuvoston jäseneksi jouduttuansa oli Jussi Belsebuubi ostanut lukkari Timosen leskeltä sen miesvainajan vanhat silmälasit. Hän ei niillä tosin mitään nähnyt, sillä silmälasit olivat hänelle yleensä vain haitaksi, mutta hän käytti niitä viran puolesta, lukupuuhissa ollessansa.

Niinpä hän nytkin, kun oli jo pakko ryhtyä opetustoimeen, etsi lasinsa esille ja oitis ilmestyi häneen niistä laseista kirkollista tietoisuutta ja henkeä.

Sitä oli kyllä muulloinkin niistä häneen aina ilmestynyt, sitä arvokkaisuutta, mutta tuskin koskaan niin paljon kuin nyt. Olihan todellakin hetki juhlallinen. Hän joka tunsu ainoastaan i-kirjaimen, senkin

ainoastaan vaivoin, hän jakamassa sitä viisautta muille, pojallensa. Se oli todellakin se leskenropo, joka ehkä on suurin siellä, missä punnitaan, sillä vähemmästänsä ei ole ainoakaan vielä uhriarkkuun pannut. Ja siksi se tulikin otolliseksi: juuri siitä hänen iistänsä, siitä sinapinsiementä pienemmästä siemenestä, versoi myöhemmin se Manasse Jäppisen tuuhea tiedonpuu, jonka alla on kerran kukoistava koko Suomen kansanvalistus, oksilta kuuluva ihana soitto, ja latvasta laulu ja iloinen käkien kukunta.

Ei siis ihme jos hän silmälaseja päähänsä pannessa noudattikin kaikkia sääntöjä mitä lasit ja hetken juhlallisuus vaativat. Piippunsa hän kopisteli ensin aivan tyhjäksi, kävi pankon eteen sylkätsemässä ja ryyppäsi sitte vettä korvosta. Kaikki ne teki hän toki kuin ulkopuolella asiaa.

Ja niin pääsi hän asian varsinaiseen alkuun. Omituisin kömpelöin liikkein sai hän lasit päähänsä, keikisti päänsä ja katsoi ylös huoneen lakeen, siten tarkistaaksensa lasinsa. Kotvasen katsoi hän sinne, ei nähnyt mitään ja ilmoitti:

»Likoo niissä on... Eikö sinulla oo riepuu jolla pyyhkii?»

Ja olihan sitä Anna Doroteealla. Puhtaat paidan aliset toi hän ja niillä pyyhki mies silmäikkunansa. Taas asetti hän päähänsä. Taas keikisti hän katon lakeen. Taas pyyhki hän ne ja ilmoitti kuin itseksään puhuen:

»Onkiippa niissä nyt sitä likoo!»

»Joko niillä näköö?» kysäsi jo asian johdosta malttamaton vaimo, kun mies tarkisti kolmannen kerran. Mutta ei mies viitsinyt nyt akkojen kyselyihin kunnolleen vastatakaan. Katselipahan vaan lasien läpi ympäri tupaa, täysin voimin, päätään katselun mukaan käänneksen, arvellen lopuksi:

»Eikö heillä alakane jo suoha yhestä iistä selevelle.»

Manasse oli vetäytynyt nurkkaan ja väänsi siellä vihaista, epäluuloista katsetta isän eleihin. Tämä otti nyt aapisen, asetti sen eteensä niin kauvas kun kädet ulottuivat, katsoi siihen vuoroon lasien yli, vuoroon niiden alitse, päätänsä sen mukaan keikistäen tai kumartaen ja puheli kuin itseksään, viisaana:

»Paholainenkohan niitä nyt reistovaa kun eivät näytä!»

Herrajesta miten Anna Doroteeakin nyt tarkkasi miestänsä! Totisesti oli se nyt oikea kirkkoväärti. Aivan hän jo tunsikin olevansa vähäinen mokoman oppineen rinnalla. Mies katsoi nyt suoraan lasien läpi, mutta veteli sen sijaan otsanahkaansa kureille ja taas sileäksi, muristeli suutansa, kuin olisi sekin kuulunut siihen näkemisasiin ja sadatteli jo harmissansa lasejansa:

»Kehnon vietävät kun ne nyt eivät suurena niin, jotta näkis mikä se on mikä puustain.»

»Pyyhkisit nyt vielä uvestaan... Jos se auttaisj» huolehti siihen jo Anna Doroteea mutta ei ollut mies kuuleviansakaan. Johan nyt akkojen neuvoja. Hän toimitti toimituksensa loppuun, nousi, kävi taas sylkätsemässä pankon eteen, kohisteli siellä kurkkunsakin puhtaaksi, palasi, istahti paikoillensa, sylkäsi uudestaan, nyt pöydän viereen, mutta ei ruikkaamalla, vaan valauttamalla, tarkasti lasiensa alitse katsoen menikö sylki rakoon johon hän oli tarkoittanut, ja vaikka tuvassa vallitsi äärimäinen hiljaisuus, lausui hän:

»Saisitte siinä nyt olla iänetä jotta piäsöö tässä alakuun!»

Anna Doroteea istahti ja tuskin uskalsi hengittää. Niin oli omituista koko asia. Mies pyyhkäsi nenänsä aluksen, vetäen käden syrjällä sen alitse pitkän vedon, rykäsi, otti aapisen ja käski:

»No Manasse!... Tuleppas tänne niin iskii jutkautetaan tää iin piru tiältä piähän niin herkijää siinä seistä töröttämästä».

Mutta ei hievahda poika, ei äännäkään Manasse. Nurkassa seisoo ja muljottavista silmistä kumottaa epäluuloinen katse.

»Manasse!» toistaa isä jo kovemmin. Pojan sieramista alkavat jo pistellä tutut, viheriät tylppäpäät. Äiti riensi väliin, tarttui käsin, alkoi johtaa isän eteen ja supatti korvaan:

»Tule nyt, Manasse, niin isä opettaa lukemaan ja sittä siustaa tuloo viisas mies!»

»Enkä» pääsi pojalta ja itkun mukana uhkaus ja hän alkoi harata vastaan. Isä oli taasen silmälasien läpi katselupuhissa ja kiroili:

»Tuo paholaisen ränttikin on tuossa uapisessa niin pientä, jotta tokko tuosta tulloo tolokku!»

»No tule nyt sukkelaan», kehoitteli äiti, vetäen poikaa.

»Voi, voi kun repii!» huusi Manasse vastaan, koki riuhtautua irti, kuin olisi häntä teuraaksi viety, ja huusi, ihan parkuen samalla:

»Voi, voi ... elä revii! ... kuule elä revii! Elä revii kuule!»

* * * * *

Alkuun siitä kumminkin päästiin. Sitä pääsyä edisti eniten se kun Manasse tunsu tukkapäässänsä tutun isällisen käden, joka oli sitä jo joskus ennenkin kopeloinut. Se käsi vei häneltä huutamisrohkeuden, mutta se ei tuonut lukuhallua.

Nyt seisoi hän toki isänsä edessä ääneti, nyhkytystänsä pidätellen katse sillanrakoon kiintyneenä. Ja isä alotti opetustyönsä. Sitä i-kirjaintansa poikansa päähän ajaaksensa kysyi hän Manasselta:

»No mikä se nyt on se ensimmäinen puustain isämeittä?»

Eihän Manasse mistä ihmeestä olisikaan sitä tiennyt. Isä koveni:

»No etkö sie nyt tiijä mikä on se suora pötty, jolla on vielä rikku piässä?»

Poika muljautti alta kulmainsa. Äiti oli aivan hermostua odotuksesta ja jännityksestä. Vieläkin selvensi isä asiaa sanoilla:

»No se joka seisoo suorana kuin tuo pankkopahas?... Mikä se puustain on?»

Ei ääntä. Äiti jo ehdotti:

»Sano nyt jotta se on se ii!»

»No elä sie sekaannu!... Anna pojan ihtesä oppii!» kiivahti siihen jo isä, sillä hän tunsu nyt opetustoimensa tärkeyden. Se tietoisuus oli nyt jo hänessä aivan todellista, ei näyttelyä. Se oli tarttunut asiasta kuten innostus tarttuu jostakin. Hän jo neuvoi poikaansa:

»Jos sie kerran tahot tulla isäisj viisaaks mieheks niin siun pitää suoha päähäsj ainakii se yks puustanj... Sano nyt, mikä se on se pöttyläpuustain, josta sais vaikka lautoja sahata!»

Kaikki turhaan. Manassen sisu ei antanut hänen ääntä päästää. Jatkettiin. Isä jo puhui ankaria sanoja. Hän uhkaili:

»Jos sie, juukelj, et sano sitä iitä niin mie kun paan nää silimäläsit pois ja otan patukan pellolta, niin niät».

Se auttoi sen verran että Manasselta pääsi itku. Isän into koveni, hän kysyi ankarasti:

»Minkästähe sie, juukelj, et sano iitä?»

Itkunsä seasta valitti silloin myrtynyt poika:

»Niin kuin ensin käsketään sanomaan aa ja sittä ii... Enkä sano iitä!» itkeä pillitteli hän lopuksi. Se uppiskaisuus nosti isän luontoa. Poika siis ei tottele häntä, kirkkoneuvoston jäsentä! Hän tarttui sen tukkaan ja vannoi:

»Vain et sie sano iitä kun mie käsken!»

Mutta silloin nousi Manassen luonto. Hän alkoi parkua minkä suinkin jaksoi ja vannoi siinä isän käsissä parkuessaan:

»Vaikka tappakoo, niin en sano iitä... Ennen hyppeen vaikka meijän kaivoon!»

Äidin tuli jo sääli ja hän sekaantui asiaan. Isäkin oli saanut kyllänsä koko opetustyöstä. Hän herkesi, pani tupakkaa, puolusti onnistumattomuuttansa, syyttäen:

»Johaän mie sanoinj eiltäpäin jotta eihään siitä mitä kaluu tule kun ei oo varustettu patukkoo!»

»No kukas sitä nyt ties jotta se on niin kovapäinen!» puolustautui siihen Anna Doroteea. Mutta isä vannoi:

»Sepähään nähään enkö mie sua yhtä iitä oman pentunj piähän!»

Hän pani lasit takaisin tupakka-astiaan, uhkasi viedä poikansa koulumestari Pietari Isaskar Touhusen kouluun ja jatkoi vannoen:

»Mie en mää muanrakoon ennen kun oon suanut pojan piähän iin niin lujaan jotta se seisoo siellä suorana ja pois pääsemättömänä kuin virstapahas tuolla muantien varrella.»

IV.

Nyt hän oli ulkona, vapaudessa ja mietti pelastusta. Kauheinta oli asiassa vielä se, että isä oli aikonut viedä hänet koulumestari Pietari Isaskarin kynsiin. Ajatella että hänen täytyisi nyt erota Hikustakin, jättää kaikki yhteiset hovit, jopa salaperäiset tupakoimismatkatkin, jotka juuri äsken oli alettu ja jotka siis viehättivät uutuudellansa. Väkisinkin pakkasi sitä ajatellessa itku kurkkuun. Navetan ylisille piiloutuneena veteli hän hiljaista itkua ja vannoi sen seasta:

»Mutta mie vuan en mää sen kouluun.»

Välillä pyyhkäsi hän hihalla nenänsä alukset ja jatkoi sitte:

»Ennen mään vaikka minne ... vaikka karkuun lähen ennen kun lähen kouluun.»

»Ööö ... ö-ööö ... ö-ö-ö-ö-öööö!» tulla jurasi taas päättäjäisiksi. Jäppis-suvun luonto alkoi hänessä nousta. Hän varustautui panemaan lujan kovaa vastaan. Aivan veressä oli hänellä halu säilyttää suvun vanha perintö ja maine: lukutaidottomuus. Nyt hänessä oli Jäppistä ihan kyliksi kerraksensa, eikä hän Manasse-nimeänsäkään nyt liian taipuvaisuuden kautta häpeään heittänyt.

* * * * *

Ja viimein kävi mieli niin umpimähkäiseksi, että hän aivan mitään selvää ajattelematta päätti jättää isänsä huoneen ainiaaksi. Vihaisena, itkun jälkinyhkytykset kurkussa lähti hän nyt sieltä. Ei hän lähtenyt tuhlaajapojan tavoin, s. o. vieden perintöosuutensa mennessänsä. Ei. Hänellä ei ollut suolivyötäkään, vaan näpissänsä kannatti hän repaleisia housujansa. Kernaammin lähti hän isänsä luota samoin mielin kuin Kain kerran Herran edestä: synkkänä, kulkijaksi ja pakolaiseksi aikoen ja mielessä ainoastaan katkerat muistot.

Niin kävellä pullitteli hän metsätietä myöten, yhä vain isänsä majasta loitoten ja saapui jo eräälle tutulle aholle, joka oli kylän poikien yhteinen leikki- ja tappelukenttä.

Ja eikös nytkin siinä leikkinyt kolme poikaa, Atte, Mooses ja Sikko. Ne olivat tehneet pikku-kivistä kirkon, jossa oli korkea torni ja tornissa palikoista tehty risti. Riemastuneena huudahtihe Atte tulijalle:

»Voi, Manasse!... Tule, katso Manasse kun meillä on kirkon tapulj!»

Synkkänä lähestyi Manasse. Kotvan seisoi hän leikkitorin vieressä, katse siihen väännettynä ja mieli uhmaavana. Koko maailmalle hän oli nyt synkkä umpimähkään. Mooses kehui:

»Siullapa, Manasse, ei oo niin korkiita tapulii!»

Se ärsytti. Toisia poikia se taas riemastutti. Ilon ja ylpeyden vallassa hyppi Atte ja riemuitsi:

»Manasse!... Hih!... Hih!... Hih!»

Se tarttui toisiinkin. Kaikki kolme alkoi hyppiä riemuissansa ja kirkua:

»Manasse!... Hih... Ih!... Hih!... Manasse!»

Mutta nyt oli Manassen mitta täysi. Hän nykäsi tapulia varpaallansa ja tuossa tuokiossa oli se rauniona.

»Saakelj!» kirosi jo silloin viisivuotias Mooses.

»Mitäs sie hihkut!» puolustautui synkkä Manasse ja uhkasi:

»Vaikka oisj vielä isomp tapulj, niin senkii särkisin.»

»Säreppäs!» oli vastauhkaus.

»Sären kyllä!» uhitteli Manasse ja yltyi lisäämään:

»Ja kirkon tapulinii sären, niin mitäs osaat!«

»Säreppäs, tokko tohit!« kiivastuivat jo mielet. Se kiivaus nosti vain Manassessa Jäppisluontoa.

»Uhallakii sären!« uhkaili hän ja vannoi:

»Ja koulumestarin mökinkii kun sären, niin et maha mitään!«

Mielet alkoivat kuohahdella. Pieni, tanakka Mooses oli alkanut asetella kiviä uudelleen torniksi, mutta sitä ei Manasse nyt voinut sietää. Hän potkasi uuden rakenteen aivan hajallensa. Mooses kirosi perhana-sanalla ja yritti jo hyökätä käsiksi, mutta sai ainoastaan potkaistuksi, sillä Manasse torjui hyökkäyksen nyrkin iskulla ja uhkaili sen annettuansa:

»Ja vaikka sären ihan kaikki mitä vuan on ... talot ja mökit ja ihan kaikki, niin koitappas tokko uskallat lyyvä!«

Mutta toisetkin olivat jo valmiit. Kuului jo Manasseen tähdätty haukkumasana:

»Risahousu!«

»Ja sie ihe räkänenä!« vastasi Manasse, vetäen samalla sieramiensa sisustan näytteet takaisin piiloon. Itkussasuin jatkoi nyt Mooses haukkumista, sanoen surkealla äänellä:

»Beltsebuubin poika!«

Mutta sitä ei Manasse koskaan sietänyt. Kuin peto nousi hän nyt isänsä kunnian ja samalla koko Jäppis-suvun kunnian puolesta, sillä se nimi oli, kuten myöhemmin huomaamme, tullut isälle erehdyksessä ja oli suvun ainainen kiusan kappale. Vihaisesti väänsi Manasse jo silmää ja kun Mooses vielä lisäksi heristi kepillä, syöksyi hän sen niskaan ja alkoi murikoida.

* * * * *

Oikeastaan toiset katselivat tätä tappelua alussa syrjästä. Pikku Mooses piti puoliansa puremalla ja huutamalla. Manassella oli vielä housuista paha riesa: toisella kädellä täytyi niitä pidellä.

Mutta hyvästi hän antoi. Hän antoi täydestä sydäimestä. Atte katseli kädet housuntaskussa, lämpeni ja innostui. Kerrankin kun Manasse antoi oikein nasevan nyrkiniskun, pääsi häneltä aivan ihastunut äännähdys:

»Voi saatana!«

Mutta silloin käänsikin Manasse vihansa huudahtajaan.

»Ja vaikka ihellesj annan, niin suat!« uhkaili hän Attea. Tämä vastasi ärsyttävästi:

»Annappas!«

»Annan kyllä!« menetti Manasse malttinsa, tarrasi kiini ja alkoi murikoida.

Mutta nyt päs sekaantui asiaan koko joukko. Kolmen miehen voimalla rynnistivät he. Siinä oli mylläkkää, huutoa, kiroilua. Vedettiin tukasta, itkettiin, haukuttiin. Viimein putosivat Manassen housut kinttuihin. Hän sotkeutui niihin, kaatui ja joutui piestäväksi.

Manasse-raukka! Kuin peto piti hän toki siinäkin pitkällänsä puoliansa. Sattumalta onnistui hän potkaisemaan Moosesta leukaan. Se alkoi huutaa, piteli suutansa, luullen sieltä verta tulevan ja loittoni tappelupaikalta. Nyt onnistui Manasse purasemaan Attea. Se kirosi ja hyppäsi ottamaan keppiä voidaksensa maksaa.

Mutta nyt pääsi Manasse polvillensa. Kiireesti nosti hän housut oikeaan asentoon ja ne näpissä alkoi hän painaa pakoon, minkä sai jaloista irti. Jälestä seurasi kivi- ja palikkasade ja haukkumasanojen tulva. Hengästyneenä pelastui hän metsän suojiin, pysähtyi ja uhkaili siinä:

»Kunhaan nyt tulisivat, niin eivätköhään näkis!«

Hän hillitsi vihaisia, voimakkaita nikahduksiansa ja jatkoi entistä synkempänä:

»Ja kunhaan mie hain Hikun avuks niin nähööt eivätkö sua selekääsä!«

Se toivo tyynnytti hiukan mieltä. Hän teki pajunkuoresta vyön, veti sillä housunsa kireälle ja lähti

entistä tukevammin taivaltaa pullittelemaan polkua pitkin.

* * * * *

Hän käveli kauan. Viimein alkoi ilta hämärtyä. Öinen metsä häntä peloitti ja niinpä painuikin hän aivan tahtomattansa, kuin huomaamattansa isänsä huonetta kohti.

Mutta ei hän lähestynyt sitä taloa katuvien mielin. Päinvastoin. Turvaa hän vain sieltä haki yötä, pimeyttä ja kylmää vastaan. Huoneiden takana hän piilotteli ja mietti mihin kätkeytyä: navetan ylisillekö heinäläjään, vai riiheen olkien sekaan.

Mutta ei kumpikaan sopinut. Hän pelkäsi pimeässä yksinäisyyttä, varsinkin kun riihessä oli pidetty ruumista ja navetan ylisillä oli kerran kummitellut. Hän oli siis joutunut maailmalle lähdettyänsä ensiksi asuntopulaan.

Äkkiä välähti toki valo: Hän hiipi sikopahnaan. Siellähän oli hänen hyvä ystävänsä, talon iso sika, jota hän oli syötellyt, syyhytellyt, sitoutunut siihen toveruuden siteillä.

Ja miten hyvä ja lämmin siellä olikin. Pahnan permannolla oli polven korkeudelta puhtaita pehkuja. Sikakin tunsu hänet. Hyvillä mielin nousi se makuultansa ja tuli luo. Olihan se tottunut häneltä saamaan syyhytystä, joka on sian autuus. Sitä odotti se nytkin ja kun Manasse viivytteli, seisoi synkkänä, nykäsi se jo kärsällensä pohkeeseen ja pyysi, ääntäen:

»Yh!»

Mutta ei hievahda Manasse; kohtalolleen vain siinä suututteli. Sika nykäsi uudestaan ja pyysi:

»Yh ... yh!»

Silloin potkasi Manasse sitä kärsään ja äänsi ynseästi:

»Mää siitä, eläkä tongi jalakaa!»

Sika aivan oudostui moisesta. Eihän Manasse ollut koskaan sillä tavalla! Epätietoisena katsoi se häneen ja kyseli ystävällisesti syytä, äännellen:

»Yh ... yh ... yh?»

Silloin selkeni taas Manasselle oma asiansa. Hän vihastui ja uhitteli siallekin:

»Vaikka miten yhkä niin en mä kouluun!»

Ei ymmärtänyt sika. Päätänsä vaan punoi ja nähtyänsä, ettei asiasta tule sen parempaa selvää, heitti sen ja rupesi rauhallisena tonkimaan pehkuilajää. Sekin ärsytti Manassea ja hän vannoi sialle tosissaan, täydestä sydäimestä:

»Ja vaikka miten tongi niin en luve... Vaikka koko pahna tongi nurin niin en sano iitä.»

Niin he väittelivät. Suurempaa toraa ei toki syntynyt, sillä sika oli kylläinen, kaikkeen tyytyväinen. Se myöntyi kaikkeen, ilmoittaen myöntymisensä alistuvalla:

»Yh, yh, yh!»

Viimein se saikin kyllänsä asiasta, kaivoi pehkuihin kuopan ja laskeutui siihen yömakuulle, aivan Manassen jalkojen viereen. Hetken seisoi vielä Manasse, mutta kun pahna alkoi pienetä, aleni hänen mielensä. Hän haki jo sian toveruutta; istahti sen viereen pehkuille, otti tikun ja alkoi sillä sikaa syyhytellä.

Sitä sian autuutta! Nyt aivan maatapannessa! Ei koskaan elämässä ollut se moista autuutta uneksintukaan. Se käänsi kuvetta, kellisti vatsapuolensakin niin että jalat olivat pystyssä, nautti ja ilmaisi mielihyvänsä kiitollisilla:

»Yh, hyh, hyh, hyh!»

Niin jatkettiin pimeään asti. Vihdoin voitti uni Manassen ja hän kallistui siihen sian viereen öiseen lepoon.

* * * * *

Rauhallisena oli kotona sillä välin eletty iltaan asti. Sekä isä että äiti oli oikeastaan tyytyväinen, kun olivat selvinneet asiasta niin vähällä: tarvitsematta paljastaa omaa avuttomuuttansa. Ei liioin poikaa

kaipailtu päiväsaikaan, sillä hänen matkoistansa ja elämästensä ei yleensä suuria välitetty. Oltiinpa hyvilläänkin, jos tämä perillinen oli aina koko päiväkauden poissa. Säästyihän sillä ajalla ruoka, jota Manasse, kuten yleensä koko Jäppis-suku tarvitsi tavallista suuremmassa määrässä.

Mutta iltasella maatamisen aikana huomasi Anna Doroteea että talosta puuttui jotain. Vieläpä hän asiasta selvän otettuansa huomasi että puuttui juuri Manasse, hän jonka lukujen takia oli kulutettu miltei koko päivä. Mies toki arveli:

»Ka tottapahaan tuloo kun on kerran männä osannut!»

Mutta ei tullut poika. Yö pimeni. Jo oli alettu riisuuntua. Anna Doroteea hoikki ovelta mutta turhaan. Hän jo suututteli:

»Pahanhengen kakara!... Ei oo kuin yks vuan, mutta onpaan siitä ristii ja riesoo, jotta ei oo enee yön lepuu, ei päivän rauho!»

Lopulta joutuivatkin he ajattelemaan, että mihinkä poika nyt on yöksi jäänyt. Isä sitä ei tosin jaksanut järin selvästi ajatella, mutta oli toki päässä taas jotain tupakansavun tapaista ajatuksen pahaista.

Mutta vihdoinkin hoksasi vaimo. Se muisti asian, löi reiteensä ja huudahti:

»Pahanhengen elävä! Sehän niät uhkasj hypätä kaivoon, jos hänet pannaan sanomaan ii!»

Savu selkeni isänkin päässä, ei tosin tajuttavaksi, mutta toki sen verran, että hän aavisti tässä olevan ehkä vakavankin asian. Hän otti aivan silmälasinsa, pani ne lattialla seisten päähänsä, katsoi niiden läpi otsa kureessa ja sanoi kirkonmiehen vakavuudella:

»Sanoko se hyppeeväsä kaivoon?»

»No etkös sie nyt sitä ihe kuullut», ilmestyi vaimoon jo sitä doroteeaa: äkäistä, reimaa eukkoa. Mies katsoi nyt lasiensa alitse ja vahvisti:

»Taishaan se juukelj sanuu!»

Äiti alkoi jo hätääntyä. Olihan Manasse hänen ainoa poikansa. Hän jo ynseili matkien:

»Taishaan se sanuu!»

Hän touhusi ja kiihtyi. Nyt hän jo soimaili miestänsä tosin hillitysti riidellen.

»Kiusovaakii lasta sillä tavalla, jotta alakaa keskeltä kirjoo ... ja vielä iistä asti ... vaikka muut imeiset alakaat aasta!»

Kirkonmiehen pääsavut menivät aivan sekaisin. Entistä epäselvemmin näki hän lasiensa läpi ja koki selittää töhertää:

»Ka siinähään se on iikii ihan aan hännässä kieppumassa ja seistä tojottamassa, kuin mustalainen morssiimessa vieressä. Niin jotta ei nyt tuon väljmatkan tautta ois tarvinnut kaivoon hypätä!»

Mutta ynseä oli Anna Doroteea. Miestänsä matkien toraili vaimo:

»Yyy, siinä vielä! seistä tojottamassa!»

Hän viskasi kattilan korvoon likoomaan, että huttu pohjasta irtautuisi ja toraili:

»Oot ihekii niin tuhma kuin piätön ii uapisessa... Ja sittäkii vielä siinä puolustauvut, etkä yhtää häpii!»

* * * * *

Mutta emme ryhdy kuvailemaan asian yksityiskohtia. Puolisot olivat jo rientäneet kaivolle. Äiti hoikki sen syvyyteen ja isä tarkasti sitä syvyyttä silmälasiansa läpi, valittaen:

»Juukelin lasit kun eivät nyt näytä enee mitään!»

Eikä hän olisi voinut kaivosta nähdä mitään ilman lasejakaan sillä kaivo oli syvä. Vettäkin oli siinä nyt yli viisi sylvä. Hätäytynyt äiti valitteli:

»Hukkusjhaan tuohon tuommoiseen syvyyteen jo ihe järven kalakii, suati tää nyt imeisen laps!»

Koettiin haroa ja tunnustella seipäällä, mutta eihän mikä seiväs ylettynyt semmoiseen syvyyteen. Taas antoi äiti tulla toraa:

»Rankaisoohan se jo Jumalakii kun sillä tavalla mänöö ronimaan ja haparoimaan sieltä keskeltä hänen sanoosa iitä ja muuta jiitä, eikä tyyvy siihen järjestykseen minkä Hiän on kerran uapiseesa pannut.»

Mies oli ihmeissänsä. Eivät enää silmälasitkaan näyttäneet herättävän vaimossa kunnioitusta. Hän koki toki puolustautua tenäten:

»Ka oisit ihe alakanna siitä aastasj, etkä minuu kiusannut.»

Niin jatkettiin. Haettiin jo kylästä apua. Väkeä tuli. Tehtiin pitkä salko, joka ulettui kaivon pohjaan, sen päähän kiinitettiin rautakoukku ja nyt alkoi naaraus.

Eikä kauvan tarvinnutkaan haroa kun saalis jo tarttui koukkuun. Se oli varmasti Manasse. Äiti jo itki ja väki siunaili. Nostettiin varovasti. Se ilmestyi jo veden pinnalle. Aivan oli Manassen kokoinen. Äiti oli pyörtyä.

Mutta ei. Saalis olikin iso säkki. Sen sisästä löydettiin kiviä, Jussi Beltsebuubin vanha turkki ja likainen hevosloimi y. m. talosta kadonnutta tavaraa. Manasse ja Saunasen Hiku oli ne aikoinansa sinne upottanut, ei tosin paha tehdäksään, vaan koettaaksensa uppoaako semmoinen säkki pohjaan. Isä tunsu omansa, älysi kaiken olevan oman poikansa työtä ja vannoi:

»Kunhaan sie, riivattu, oisit ihe nyt tuohon koukkuun tarttunna, niin näyttäisin mie siulle eikö mä ii piähän!»

Mutta äiti kiitti luojaa kun saalis oli semmoinen, eikä itse Manasse Jäppinen.

* * * * *

Samoina aikoina nukkui Manasse Jäppinen itse yötoverinsa vieressä. Iltayöstä olikin uni rauhallinen. Sian kylki lämmitti häntä ja pehmeä pehkuläjä teki niin hyvää kupeille.

Mutta aamupuolella yötä näki hän kauhean unen. Hänet oli väkisin viety koulumestarin kouluun. Kaikki koulumestarin risaset lapset, kaksitoista luvultansa, olivat pihalla. Ne ilkuvat kun häntä väkisin tuodaan. Isä vetää häntä tukasta ja kun saa kartanolle, niin siihen hylkää, itse menee koulumestarin puheelle ja kehottaa sen lapsia:

»Siinä on nyt... Ja nyt suatte antoo sille niin jotta mänöö piähän sekä ii jotta aa.»

Ja ne alkavat. Jokaisen kädessä on likaiset multapallot. Niillä alkavat ne häntä pommittaa ja nauravat ja ilkuvat:

»Tää on aa ... tää on ii.»

Ja niitä sataa. Ne ovat aivan pelkkää likaista rapaa. Hyi! Hän huutaa apua ja koettaa suojella silmiänsä, mutta sitä tuimemmin sataa vain likapalloa. Nyt hän on jo yltäpäältä ravassa.

Semmoisena viedään hänet koulumestarin eteen. Siellä on iso joukko poikia ja kaikki ne tekevät hikipäässä työtä i-kirjaimen ääressä kuin nikkarit. Yhdet sahaavat siitä lautoja, toiset lyhkäisiä halkoja, joku veistää siitä kirvesvartta. Mestari on ankara ja pojilla kova olo.

Mutta keskellä tupaa seisoo hyvin iso ii. Se on kuin virstapatsas. Siihen sidotaan nyt hänet köysillä kiini. Mestari ottaa yhden iin, terottaa sen pään ja alkaa lyödä sitä hänen päähänsä kuten naulaa tai kiilaa. Isolla moukarilla lyö iin päähän ja ilkuu.

»Vai et mä pojan piähän, paholainen!»

Hänen päänsä on jo haleta. Kahuissaan huutaa hän:

»Elä lyö!... Elä lyö, kuule, tahi piä halakijaa», parkuu hän.

Siihen kauhuun hän heräsi. Sika näet oli noussut ja nyki kärsällensä häntä pääläesta ja se nykiminen se tuntui niiltä moukarin iskuilta. Hölmistyneenä kohottautui hän istumaan, veti nenäänsä ja alkoi tylsänä miettiä kohtaloansa.

* * * * *

Olikin jo aika päivä. Pahnän ovi avautui ja eikös siitä kurkista hänen paras ystäväsä Saunasen Hiku. Hänetkin oli uhattu viedä tänä päivänä koulumestarin kynsiin ja sitä onnettomuutta pakoon hän oli livistänyt tänne, etsien turvaa Manasse Jäppisen luota. Hän oli osunut kulkemaan pahnän ohi, kuullut Manassen äskeisen hätähuudon ja niin osui hän ystävän luo.

Mutta miten toista oli heidän elämänsä nyt. Eilisaamuista huolettomuudesta ei ollut enää jälkeäkään. Kaikessa oli jotain painostavaa, pelottavaa. Ääneti istahti Hiku pehkuille, syyhytteli sikaa ja vasta hyvän tovin mentyä kysyi:

»Lyötiinkö sinuu eilen.»

Ei vastausta. Se kysymys synkisti Manassen mieltä. Hiku ilmoitti nyt kehuun:

»Eipä minuakaan lyöty. Tukasta vuan sai isä, mutta mie juoksin pakoon!»

Ne asiathan ne olivatkin heillä yhteisiä elämän vastuksia. Manasse murisi nyt synkkänä:

»Mutta vaikka miten löisivät, niin en vuan mää kouluun enkä sano iitä!»

Sehän nyt oli Hikustakin aivan luonnollista. Hän vahvisti:

»Ennen mäntäsä vaikka minne, mutta ei vuan kouluun... Eihän männä Manasse!»

»Eikä männä!» tuli myrtynyt murahdus vastaukseksi.

»Ja vaikka piä sahattaisj poikki niin ei sittäkään männä!» sai siitä Hiku rohkeutta.

»Ja vaikka löisivät miten ison iin piähän, niin ei vuan ruveta lukemaan», vahvisti Manasse valaa, ja lisäsi:

»Vaikka ihan koko piä halakiisj, niin sittäkään en tottele ketään!»

Mutta nyt tapahtui käänne. Isä tuli tuomaan sialle ruokaa, näki omansa, ei ollut uskoa silmiänsä, varmistui toki ja vannoi:

»Vai tiellä sie syötävä oot ja ehität ihtiis koko yökauven!»

Ja varmoin käsin tarttui hän esikoisensa niskaan kiini, veti sen pois pahnasta, antoi tarpeellisen kurituksen takkavihdan tyvellä ja vei tupaan valmistautumaan sille opintomatalle, jolla hän on kohonnut miltei kaikkia aikalaisiansa ylemmä.

V.

Koulumestari Pietari Isaskar Touhunen oli tietysti laiha, mutta rivakka, reilu ja arvostansa ylpeä mies. Vaimonsa lapsivuoteiden aikana piti hän koulua omassa tuvassansa. Harvoin hän siis vierasta tupaa tarvitsi.

Niinpä nytkin. Tuparähjä oli täyteen sullottu ihmisvesaa. Siinä oli omaa jos oli vierastakin. Ja nyt työnty vielä lisäksi Jussi Beltsebuubi Jäppinen tuoden poikaansa, ihan kuin korvasta taluttaen. Pietari Isaskar paikkasi housujansa, jakoi samalla opetusta ja tervehti tutusti:

»Ka Jäppinen... Paina puuta ... paina puuta Jussi Beltsebuubi... Ja vieläkö sitä ilikijää mitää kuuluukii?»

Mutta ei ollut Jussi valmis vastaamaan: Silmälasinsa etsi ensin ja asetti ne päähänsä. Olihan hetki näet juhlallinen näin kirkonmiehelle. Siinä tuhertaessaan hän puheli:

»Tuo näkökii kun rupijaa reistoomaan näin vanhalla ijällä niin jotta pitää olla nää silimäkojeet!»

Hän oli jo saanut lasit päähänsä, katsoi niiden läpi ja meni nyt asiaan, kysyen:

»Niin jotta kuulumisiiko se tää Pietarj Isaskaarj kysy?»

»Niin kysy», veti mestari säijettä, nosti housut tarkasteltavakseen ja toisti:

»Niin jotta vieläkö tuota ilikijää sitä tavaroo olla?»

»Ka eipä sitä erikoista... Paitsi se mikä mestarille ihelleen... Se eukko siinä höpis jotta mestarilla on tuasj pienj.»

»Niin on», vahvasti mestari reilusti ja innostui:

»Kakstoista poikoo ja tytärtä on tällä pojalla... Niin jotta se on tämä Pietarj autuuvun asiissa jo ihe Juakoppi!»

Jäppinen katsoo häneen eikä tietysti nähnyt mitään. Toinen taisteli työnsä lomassa reilusti:

»Juakoppi... Juakoppi on tää mestarj jo siinä menossa.»

Jussi Beltsebuubin pääsavut selkenivät sen verran että hän kirkonmiehen arvoa ylläpitääksensä arveli muistellen:

»Sehän olj niitä isä Uabrahaamin perillisii se Juakoppi.»

»Niin olj», oli jyrkkä, tietoinen vastaus ja Jussi vahvasti:

»Sitähään mie muistelen rovastin ruamatusta lukeneenj, jotta siitä se poloveetuu koko Israeelin kansa.»

Sukeutuikin pitkä keskustelu, joka kosketteli raamatullisia asioita, kuten kahden kirkonmiehen puhelu ainakin. Pietari Isaskar oli lopettanut paikkuutyön, ajanut lapset pellolle, pani tupakkaa ja kysyi rutosti.

»Mistees hijestä sie Jussi oot oikeestaan suanut sen Beltsebuubin nimen?»

Ja nyt selitti Jäppinen koko asian. Hän alkoi:

»Se olj se miun isäukko...»

Ja hän kertoi kuinka se oli ollut varsinkin nuorena ynseä kaikkea sanaa kohtaan. Yöjalassa oli käynyt, ottanut ryyppyn, tapellut, kiertänyt kirkkoa, huijannut hevosilla.

Mutta sitte oli pappi ruvennut miestä ahdistelemaan. Oli uhannut panna mustaapenkkiä istumaan, ehkäpä jalkapuuhunkin. Mies oli alkanut arvella asiaa ja osottaaksensa katumuksen oireita ja päästäksensä sovintoon papin kanssa, oli hän päättänyt antaa pojallensa raamatullisen nimen.

Mutta ukko ei ollut mikään raamatun tuntija. Hän ei tuntenut yhtään kirjainta. Ja niin oli osunut että kun hän aikoi panna nimeksi Sebulonin, hän jotenkin sotki sen Belsebuubi-nimeen, lähetti vaimonsa viemään poikaa kastettavaksi ja niin tapahtui erehdys.

Eipä silti, että pappi ei olisi asiasta huomauttanut. Oli ehdottanut toista nimeä, mutta äiti oli ollut tiukka ihminen. Jalkaa oli polkenut ja sanonut:

»Kun mejjän ukko kerran minkä sanoo niin se seisoo ja pitää kuin tynnörin tappi.»

Ja niin oli onnettomuus tapahtunut. Onneksi ei toki ympäristö ollut niin raamatuntaitoinen että olisi asian oitis älynnyt. Vasta sitte kun poika oli kaksitoistavuotias, oli asia selvennyt. Ukko oli suuttunut, antanut pojallensa selkään ja vaatinut pappia vaihtamaan tuon kamalan nimen oikeaan.

Se oli toki myöhä. Pappi oli vaan lohduttanut:

»Antaa nyt olla. Pimeyden ruhtinas ei huoli asuntoonsa toista samannimistä herraa, niin että poika säästyy sillä lailla ja pelastuu kadotuksesta.»

Hän lopetti ja katsoi silmälasiansa läpi hyvin tutkivasti. Pietari Isaskar innostui:

»Ja se on tää siun Manasse-poika siis niinkuin muallisen Beltsebuubin poika?»

Manasse tuijotti häneen synkkänä. Isä myönnytteli:

»Ka kyllähään tässä taitaa olla sitä isävainoon pakanallista henkii, kun tällä ei sitä lukuhalu o senkään vertoo, jotta sais sen piähän iin.»

Mutta nyt oli mestari Pietari aineessansa. Innostuneena kerskaili hän:

»Elä sie sano, Jussi Jäppinen, jotta ei oo haluu, sillä kuule, Jussi Beltsebuubi...»

Henki aivan nousi. Ylpein sanoin hän jatkoi:

»Mie sanon siulle, Jussi Beltsebuub, jotta jos on vuan mestarj, joka osovaa iit piähän iskii, niin sen

pitää siihen männä jotta jutkahtoo vuan...

Hän imasi innostussanat, teki reiman kädenliikkeen ja jatkoi korotetuin äänin:

»Vaikka oisj kova mukulakiv pojan piänä, niin jos on vuan oikii mestarj niin, niin piruvie mänöö ii piähän kuin rautanaula lahoon puuhun.»

Manasse muisti unensa ja veti epäluuloisena sieramiinsa. Isä vielä myönsi:

»Ka mänööhään se oikiilta mestarilta!»

»Mänöö... Sen pitää männä», vahvasti Pietari Isaskar, innostui ja vannoi korkealla äänellä:

»Kun tääki poika isköö puustaimen kenen piähän, niin sen pitää männä sinne, vaikka ihe paholainen oisj vastaan haroomassa.»

»Mänööhän se siulla!»

»Sen täytyy männä!» nousi mestarin luonto ja hän kertoi:

»Saakeli vie tätäkin pappilan renk-Pekkaa!... Siinä olj poika, jolla olj piä!»

Ja hän kuvaili sen pään kovuuden, selittäen kerskumalla:

»Sillä pojalla olj niin kova piä jotta siihen ei pystynnä viinakaan sen vertoo jotta oisj suanut siihen nousuhumalankaan, mutta kun tämä poika otti niin...»

Hän kertoi ihmetekonsa. Remeliä oli antanut pojalle ja kun se ei ollut auttanut niin lisännyt oli kuria. Sitä kuullessa kuvastuivat Manassen lapsenmielessä kaikki kouluelämän hirmut. Hän tajusi joutuneensa taisteluun. Nenänaluksen puhtaanapitelykin jo unohtui. Synkkänä, kasvot likaisina ja syvältä aivan vatsanpohjasta nousevaa itkua pidätellessä ähähdellen tuijotti hän nurkastansa puhujaan, joka kurinsa kovuutta ja sen pappilan renki-Pekkaan tekemää siunaavaa vaikutusta kehuen kerskui:

»Mutta naimisiin kelepooa kalupahaan tulj pojasta... Niin mänöö pojalla...»

Välillä hän taas imasi innostussanat ja jatkoi:

»Niin mänöö pojalla 'minä vaivainen syntinen' ulukuu, jotta se rallattaa kuin venäihen kirkonkellot piäsiisyönä ja kirjan lisäks tuloo tämä: »joka synnissä sekä siinnyt jotta syntynyt olen ja mestari Pietari Isaskarillekin monta kovaa päivää saattanut olen, josta kaikesta minun tulee häntä aina kiittää ja palkita.»

»Vai vielä sekä!» oudosteli Jussi Beltsebuubi. Toinen kivahti.

»Sekö?... Ettäkö ei se?»

Hän yltyi asiansa puolesta, sillä hän ajoi oikeastaan Manassen opetuksesta tulevan lisäpalkkansa asiaa, pani piipunperät suuhunsa, kävi sylkäsämässä ja innosteli:

»Kuule, Jussi Beltsebuub, Pietari Isaskaarj on lapsluvussa Juakoppi ja siks toisekseen sanassa sanotaan, jotta joka sanalla neuvotaan, hän jakakoon kaikkea hyvää sille joka häntä neuvoo.»

Hän nosti kätensä, teki sillä puutetta kuvaavan ja vahvistavan liikkeen ja toisti pontevasti:

»Kaikea hyvää jakakoon hän sille joka häntä sanalla neuvoo... Vai mitä Jussi Beltsebuub ... kun siekin oot kirkonmies?» käänsi hän äkkiä kysymyksensä. Toinen älysi asian ja myönteli.

»Ka pitäähään sitä elee senii joka sanoo jakaa.»

Ja mestarille se oli innostuttava sana. Nenänsä hän niisti niin reilusti että lentäen poistuivat pankon eteen näpistä niistä viskattavat. Ja sitte hän vahvasti lujasti:

»Elee sen pitää... Sen pitää elee ja, kuule Jussi.»

Hän löi olalle ja jatkoi rennosti:

»Mie sanon siulle, Jussi, jotta se sanan jakaminen se ei ota ainoastaan lapaluihen piälle niin kuin muatyö vuan se ottaa ihtesä hengen piälle ja se ottaa vielä niin tiukasti, jotta vuan naukuu.»

»Ka niimpä se!» myönsi toinen ja yksimielisiksi tulivat he siitä, että sen, joka sanaa opettaa, täytyy olla lujahenkisen miehen.

* * * * *

Manassea oli tämä keskustelu alussa pelästyttänyt. Mutta nyt hän alkoi jo toipua. Juttua kesti näet niin kauvan, että hän ehti siihen tottua. Hänen henkensä nousi kuten aina tiukassa paikassa. Hän loi mestariin vaan ynseitä katseita ja päätti näyttää että ei hän ole niin vain koulutettava.

Ja isäkin oli saanut puhelut puhelluksi ja meni jo pääasiaan, ilmoittaen:

»Ka jos sittä otat täänii miun pojan tänne oppiis, niin tottapahaan niillä lisäpalakoilla sittä aina sovitaan.»

Ja estääksensä mestaria liikoja vaatimasta lisäsi hän oitis selityksen:

»Mutta tää on niin hyvöpäinen poika kun se vuan piäsöö oikiin mestarin käsiin, jotta sen piähän suat kuatoo kirjan puustainta yhtä heleposti kun mejän eukko kuatoo rokkakattilaan hernetä ja papuu ... niin jotta siinä vuan rapina käyp.»

Hän aikoikin nyt oitis kääntää puheen koko palkka-asiasta pois, mutta pääsavu ei selvennytkään niin pian, ajatus oli tukossa ja niin sai mestari suunvuoron ja alkoi:

»Ettäkö siis Manassekin viisauventielle?»

»Ka», yritteli isä, mutta savu oli tukassa. Toinen jatkoi rutosti:

»No... Jos niikseen, niin...»

Siinä hän taas tuli reiluksi ja kerskui merkitsevästi:

»Niin kun sanottu, niin rukiista sitä henkiikii myyvään ... eli niin kun sanoo piähän pannaan...»

»Ka», yritti taas rukiistansa huolehtiva isä, mutta töksähti. Nurkassa seisova Manasse väänsi synkkää katsetta molempiin. Molemmat näyttivät liittoutuneen hänen viholliseksensa ja siksi pä paisui hänen henkensä sekä isää että mestaria vastaan. Taas jatkoi mestari:

»Ka, kuten jo sanoit niin tää on lujahenkinen poika ... siihen ukko Jäppis-vainaaseen... Niin jotta kyllä siinä mestarin hengestä hik tipahtaa, ennenkun on joka puustain pojan piässä.»

»Ka», yritti taas isä, mutta aivosavut tukkesivat kaiken ajatuskyvyn. Hänhän ei ollut tottunut tinkimiseen. Kierreltiin siinä hyvä tovi. Selvittiin toki asiasta, sovittiin lisäpalkasta. Isä lupasi maksaa kymmenen kappaa ruista ja mestari oli aivan riemuissansa. Ei ollut vielä ennen moista määrää kukaan maksanut. Reilusti löi hän kättä ja vannoi, että pojasta on tuleva viisas ja pian.

»Mutta alota nyt siitä iistä!» tökersi isä ja selitti syynkin:

»Miekii alotin siitä iistä... Se on niin tukevatekoinen puustain jotta se kelepoisj vaikka kuatuvan talon pöngäks!»

Siinä oli siis nyt se »ii», yöllä unessakin nähty kauhu! Vedet pakkasivat silmistä Manassen likaisille poskille ja vain vaivoin jaksoi hän pidätellä sitä uhman ja hätäytymisen sekaista itkua, joka nyt kurkkuun nousi.

»Niin on ... niin on... Tukeva on siinä puustain», vahvisti mestari ja lisäsi reilusti:

»Ja sitte niin rehti ja suora, jotta siinä ei oo mitään joutavoo koukkuu ja viäryyttä joka pettää, vuan niin on paikallaan kaikki jotta se kelepais suorutensa puolesta vaikka oikeuvessa vieraaksmieheks.»

Sen myönsi isäkin. Poislähtöä tehdessään hän toki varotti:

»Mutta nyt paakii ne puustaimet sinne piähän niin jotta ne kestää, eivätkä valu pois kuin herneet Pietilän akan rikkinäisestä säkistä!»

»Poisko?» kauhistui mestari ja sokeata uhmaa täynnä väänsi Manasse häneen yhä synkempää katsetta, nurkassa seisten, ikäänkuin siitä suojapaikkaa hakien, housupahasiansa näpissä kannattaen. Se uhma vain paisui, kun Pietari Isaskaar edelleen entistäkin tiukemmin vannoi:

»Saakeli vie kun mie jutkautan sinne iin, niin se ei sieltä nouse pois, vaikka hänellä ois ihtesä pahulaisen siivet selässä, vuan niin kestää siellä kun Killisen vanha akka hauvassaan.»

Aivan erikoisemman reilun liikkeen teki hän viime sanoja kertoessansa. Isä korjasi lasinsa taskuunsa, lähti ja jätti Manassen mestarin huomaan.

* * * * *

Keventynein mielin palasi isä kotiin. Olihan hän onnistunut sälyttämään Pietari Isaskaarin hartioille oman raskaan tehtävänsä, opetustyön, johon verraten suon kyntäminen ja ojankaivuu ja mikä muu kova työ hyvänsä oli hänestä herkkua. Hän niisti nenänsä, pyyhki sen nutun hihalla ja sylkäsi lieteen. Uteliaana tiedusteli jo Anna Doroteea:

»Mitee se mestarj sano?»

»Ka sanohaahan tuo!» yritti mies selittää, mutta töksähti siihen. Ajatuskyky teki tenän.

»Mitee se sano?» yltyi vaimon uteliaisuus. Nyt sai jo Jussi pääkoneistonsa jotenkuten käyntiin niin että voi ilmoittaa:

»Ka sanohaahan tuo siitä tulevan hyvän lukumiehen.»

Se oli ilosanoma äidille. Tämä asia oli aivan ihmeteltävässä määrässä kiihdyttänyt häntä, jopa isääkin. Liikutettuna siunaili hän:

»Hyvä ja ahkeraoppinen lapsiaan se on... Kunpa vuan luoja antasj Pietarj Isaskaarille nyt voimoo ja viisautta opetoo häntä, niin määtijä, mikä hänestä vielä mualimaan tuloo!»

Isänkin mieli hieman liikahti, ei tosin sanottavasti, mutta toki sen verran että jo murahti mies:

»Ka tottapa hiän antaa!»

Äiti lämpeni. Ja miten ollakaan pisti hänen päähänsä rohkea ajatus: Hän arveli:

»Määtijä vaikka vielä kerran mualimassa kirkossa pytyssä paukuttasj!»

Mistä se lie johtunutkin nyt mieleen moinen rohkea ajatus. Mutta isän se pani miettimään. Olihan hän kirkkoneuvoston jäsen. Mitäs jos todellakin pojasta. Aivosavu, se ajatuskyky tuntui aivan yhtäkkiä selvenevän. Hän sylkäsi miettivästi ja arveli, tosin umpimähkään, kuten hänen tapansa henkisissä asioissa oli:

»Ka hyväpäinen poikahaan se on!»

Sen uskoi nyt äitikin, innostui ja tiedusti, vielä kerran kuullaksensa:

»Sanoko mestarjkii niin ... jotta se on hyväpäinen?»

»Ka», muisteli mies, töksähti, sai toki jostain kiini ja vahvisti:

»Sanohaahan tuo, jotta kyllä sillä on luja piä, jotta jos minkä siihen suap sisään niin ei se sieltä pois piäse!»

Äidille oli asia nyt selvä. Hän puhui jo siitä tosissaan, kuten ihan varmasta. Ja onnitteli hän miestänsäkin:

»Sittä sitä siekii oisit ihtesä tään pitäjään rovastin isä!»

Ei voinut isä enää olla nenänsä aivan puhtaaksi turistamatta. Se oli jo ikäänkuin valmistumista, siivoutumista. Se oli vaistomaista, luonnollista. Hän aivan jo kainosteli:

»Ka mitäpäs tästä miusta on enee minkään isäks ... tuhmasta muamiehestä!»

Mutta se oli vain kainostelua. Hän muisti olevansa jo sinnepäin: kirkonmies. Aivan pani taas silmälasit päähänsä, katsoi ulos akkunasta, ei nähnyt mitään, mutta ilmoitti:

»On tok hyvä kun sai ostetuks nuo lasit, jotta näköö tok tätä mualimoo vähä viljemmältäkii!»

Ja äidilläkin oli nyt niin hyvä olo. Hän keitti kahvit, ylisti poikansa hyviä avuja, siunaili sitä, kehui sen lukutaitoa ja kun hän myöhemmällä pesi pyttyjä, veisasi hän sitä tehdessänsä harrasta virttä. Sehän oli jo valmistusta tulevan rovastin äitinäoloa varten. Oli niin omituista olla. Hyvän illallisen ja lämpimän kylvyn päätti hän valmistaa illalla palaavalle pojallensa, joka nyt hikipäässä valmisti hänelle sitä suurta onnea.

Ja isän himmeissä pääsavuissa, siinä vähässä ajatuskyvyssä, mitä hän oli niissä ajatusasioissa itsellensä koonnut, häämöitti epäselvänä sama onnellinen ajatus. Se sekottui niihin aivosavuihin niin, että ei saanut mitään selvää enää siitä, mikä oli savua ja mikä sitä muuta häämöittävää ja siksipä hän

asiasta vähemmällä henkisellä vaivalla selviytyikin, uskoikin todeksi sekä ne päänsä himmeät tupakansavut että myös kaikki savuihin sekoittuneet.

VI.

Mestari Pietari Isaskaar Touhusen tuvassa oli alkanut varsinainen opetustyö. Mestari veisasi vanhasta virsikirjasta korkealla äänellä:

"Maa suur ja avara ja kaik sen tavara, sen perus..."

Siinä hän katkasi, löi virsikirjalla päähän Kososen poikaa, joka salaa asetteli päretikkua Manassen takapuoleen. Nyt hän jatkoi:

»Sen perustus ja ääret.»

»Muista, muista sie, Kososen Siuro, kun tässä virs loppuu», keskeytti hän ja taas alkoi:

»Kans virtain suuret meret
Ne meille kunnian kantaa.
Ja herral aut ... aut...

»As piru!» sotkeutui hän sanoissa, sai toki taas niistä kiini ja lopetti sitä juhlallisemmin, voitonvarmasti, pitkään ja korkeasti vetäen:

»Ja herral autuuden antaa.»

Päästiin siitä sitte alkuun. Kososen Siuro sai kuria ja lapset saivat ottaa aapisensa. Pietari Isaskaar ryhtyi paikkaamaan Kekkoson emännän kenkiä ja siinä suutaroidessaan hän nyt jakoi opetusta. Hän käski:

»Nyt ottaa jokainen kirjansa ja ehtii sieltä aan paitsi Manasse Jäppinen ehtii iin!»

Hän kokoili suutarinkalujansa ja kysyi:

»Kuka tietää minkälainen on aa?»

Ei kukaan tiennyt. Mestari silmäili joukkoa ja selitti:

»Aa on se puustain, joka on etupuolelta pullollaan kuin kauppias Pösön maha ja takapuolelta suoraselkäinen kuin kynnäräkeppi... Niin jotta...»

Hän etsi välillä sopivaa kengänpaikkaa, löysi sen ja jatkoi selitystä:

»Niin jotta jos sille aalle panisj tikuista jalat ja potaatin hatuksi piähän, niin se ois kauppias Pösö... Se on aa... Nyt ehtimään.»

Joukko alkoi syventyä kirjoihinsa, kirjatikulla niitä tihraillen. Jotkut tekivät salakujeita. Mestari syventyi suutarintyöhönsä, antaen toki opetusta Manasselle erittäin siinä i-asiassa. Hän selitti työnsä ohessa:

»Ja sittä sie Manasse!»

Hän kakisti kulkkunsa, sylkäsi ja selitti:

»Sie ehi ii. Se on semmoinen lyhyt, paksu puustain, jotta se seisoo kuin yks tupakkapölökky!»

Manasse muisti taas kamalan unensa. Silmänvalkuaiset välähtivät. Mestari jatkoi kehuun:

»Niin jotta siinä pölökkyssä siulle Manasse on semmoinen jehu vastassa jotta se ei vähällä syljypainilla kellelleen kuavu!»

Häntä se innostutti. Hän kehäsi jo korkealla äänellä:

»Siinä, saatanavie, suap vahvakii poika pai nii ja piehtaroiha ennen kun se puustainpölökky on kumoon kuajettu sillä...

Taas korotti hän ääntä, takoi vasaralla nahkaa että paukkui ja jatkoi:

»Se puustain se ei sittä, kuule Manasse, oo semmoinen tuulhattu kun se jii joka seisoo siellä iin takana ja kopeiloo puustainjoukossa kuin ylypii ja turhamielinen kukko kanaparvessa... Niin jotta nyt, Manasse Jäppinen, sie kun ala painii iitä vastaan!»

Jo käskemättäkin oli Manasse valmis siihen sotaan, tosin toisessa hengessä kun mestari neuvoi. Siinä seisoi tanakka poika tanakkaa iitä vastaan. Pietari Isaskaar syventyi yhä syvemmin suutarintyöhönsä ja alkoi kasvatuserillisessä kurinpitotarkoituksessa kertoa:

»Tiijättäkö työ lapset mitä?»

Lapset vilkasivat häneen uteliaina. Hän suutaroi että vasara paukkui ja kehui:

»Mutta nämä vanhankansan miehet, niin kuin esjmerkiks tää mie!»

Siinä oli reilua ääntä ja työtä. Hän jatkoi:

»Saakelisoikoon kun sitä ennen otettiin iitäki niskasta kiini niin siinä pit kuuluu yks ryske!»

Ja hän kertoi voimistansa ja sankariteoistansa. Uтелиaina, suut auki kuuntelivat lapset. Hän koputteli vasaralla kenkää ja yltyi:

»Tämä mestari se jos kehen vielä nytkii suuttuu niin taivas varjelkoon sitä elävee sillä...»

Hän imasi savut, veteli pikilankaa pikilapun läpi että vinkui ja jatkoi kerskuen:

»Sillä kerranii kun olj miulla yks juukelin poika, joka ei totellut, mutta mie kun otin pojan kynsiinj ja löin tuohon lattiisen, niin siitä ei jäänyt koko pojasta jälelle muuta kuin yks tippa sylykii!»

Aijai miten se kauhistutti toisia. Mutta ei Manassea. Se poika seisoi nurkassansa jäykkänä kuin i. Mestari syventyi suutaroimiseensa, innostui muistelemaan entisiä hyviä aikoja ja alkoi kertoa:

»Mutta niinkuin jo sanoin niin kyllä sitä olii miun nuorena ollessa vähä toisenlaisii poikii kuin nyt... Esjmerkiks tää nykyinen Koposen Santtu... Kuka tuntoo Koposen Santun se viitatkoon!» nosti hän katseensa työstä ja silmäili joukkoa. Miltei kaikki viittasivat ja hälisivät:

»Mie ... mie ... mie tunnen ... mie»

»No hyvä on kun tunnetta!» komensi mestari ja jatkoi nyt selittämällä:

»Myö oomma yhtäikäsi Santun kansa, ja sen pojan kansa sitä kun ennen aikaan tehtiin koiruuttakii niin...»

Siinä jo ääni nousi. Hän aivan ylpeili:

»Niin saakeljvie siinä eivät nää nykyiset pojat piisoo rinnalla, eivät huithaitkaan...»

Nyt pisteli hän nupia kengän pohjaan että naskali vain vilkkui ja jatkoi:

»Yhenii kerran kun myö sen Santun kansa... Tuota kengän pahennusta kun on kova!» valitti hän välillä ja jatkoi nyt entistä varmemmin:

»Yhenii kerran kun myö sen Santun kansa tappelimma yöjalassa ollessa Puhurisen tytön aitassa ja kuajoimma maitokorvon, niin se olj vähä hitonmoinen jyräkkä! Ja siinä olj aitan lattiilla maituu. Vie sun saakuri!»

Lapset katsoivat häneen suu auki. Mestari alkoi kiinnittää mieliä, miellyttääkin. Jotkut kaivelivat nenäänsä. Manasse vain murjotti vihaisena. Nyt käänsi mestari puhetta, kysyä heläytti äkkiä:

»No entäs kuka tuntoo tään Nikkarisen emännän?»

»Mie ... mie ... mie ... mie!» hälisi kertomuksen elvyttämä joukko kuin yhdestä suusta. Mestari jatkoi reilusti:

»No sen luona kun olj tää Sopasen Pekka yöjalassa, niin myö kun pistettiin sen kengät talon maitokorvoon, ja uamalla olj sittä kylässä iluu, niin jotta kaikki suut olivat naurusta viäräks männeet.»

Lapsista se tuntui aivan sadulta. Mestari kiroili välillä työtänsä ja päivitteli sitte kuin harmistuneena:

»Mutta ei tule enee semmoisii aikoja ... ei tule ... ei tule niitä...»

Nyt hän vihelteli kenkää tarkastellen ja taas selitti kerskatien:

»Silloin sitä kun jo teijän kokoisinakii tapella nahistettiin, niin siinä pit ryty kuuluu ja tukkapiä tupruta, mutta kielimään ei tohtinna kukaan männä tahi selekääsä sai jotta nauku!»

Varsinkin poikia se huvitti. He olivat jo miltei ihastuneet mestariinsa. Pietari Isaskaar pureksi mälliänsä, sylkäsi vesipytyyn ruskean, väkevän sylen ja jatkoi hieman muuttuneena:

»Mutta sittä miekii menin naimisiin ja aloin tasaantuu ja sain niinkuin hurskauvehengen ja...»

Välillä oli taas pisteltävä reikiä kenkään. Sitä tehdessään hän toki jo alkoi jatkon:

»Ja sen mie sanon, pojat, teillenii, jotta ottakaa akka aikanaan!»

Hän korotti ääntänsä, innostui kuin opettamaan ja kehoitti:

»Paikalla kun ootta piässeet ripille ottakoo akka ja hyvä ... kova työakka ja semmoinen jolla on luonto niin hellä kuin valakiin lampaan maito, niin silloin sitä jo pojat!»

Yhä nousi ääni. Hän jo kerskui:

»Silloin sitä pojat, kun on akka ja oma mökki, tää mies elää ja kahteloo tätä mualiman komeutta niin glypiisti kuin pukki kahteloo Viipurin vanhalta vallilta kaupunkii!»

Vilkaasti heilui suutarinvasara kädessä. Hän touhusi ja tiedusti:

»Vai mitä pojat?»

Hän katsahti niihin ja lisäsi selittäen:

»Tulooko teistä akan ottajat, kun aika tuloo?... Häh pojat?»

Pojat olivat asian suhteen ymmällä. Toiset ujostelivatkin ja kaikki katsoivat häneen ihmeissänsä, mieltyneinä. Pietari Isaskaar teki siitä kysymyksestä ruton lopun, meni varsinaiseen opetukseen ja kysyi äkkiä:

»No entäs sittä se aa?... Kuka nyt tietää jo mikä on aa?»

»Mie ... mie ... mie ... mie!» kuului valtaava hälinä. Pietari Isaskaar oli tyytyväinen työnsä tulokseen ja saneli:

»No... Se on hyvä aluku... Hyvä aluku ... hyvä aluku on», toisteli hän, liotteli kenkää vesipytyssä ja jatkoi opetusta, selittäen:

»No se toinen puustain on sittä ihe Bee ... se jolla on kaks mahankellukkaa siellä takapuolella. Mutta sitä puustainta ei tarvihe muut kuin ihe se helevetin Beltsebuub ja sittä tään Manassen isä».

Mutta se oli pisto, jota Manasse Jäppinen ei nytkään sietänyt. Kun vielä Kuokkarisen poika sattui nyt polkaisemaan hänen varpailensa, oli hän valmis. Nyrkillä iski hän poikaa ja ärjäsi:

»Elä pole varpaille, tahi suat!»

»Manas-se!» kivahti siihen mestari, muutti äänensä varoittavaksi ja saneli:

»Siussa, Manasse Jäppinen, asuu sen ukko Jäppis-vainoon henk, mutta elä sie luule, jotta se ei tiällä pois lähe».

Hän löi nyrkillä suutarinpölkkyyn ja vannoi:

»Tämä Pietari, kuule Manasse, kun yhen kerran tässä muutamana talavenakii rykäsj yhelle Pekka Inhasen pojalle, niin esjliinassaan sai äit viijä poikasa rippeet pois... Niin jotta sie muista, Manasse, kuka se on tiällä se kuka!»

»Enkä muista!» mutisi synkkä Manasse. Pietari Isaskaar kuuli sen ja koveni:

»Häh!... Vai joko mie otan tuon paksun remelin?»

»Ota vaikka mikä!» jupisi Manasse myrtyneenä, alentaen toki varovaisuussyistä äänensä niin ettei mestari kuulisi. Tämä rupesikin ajamaan poikaan kauhua kertomalla miten hän ennen aikaan oli tapellut mustalaisten kanssa. Hän kertoi kokonaisen ryövärijutun ja lopetti ylpeästi:

»Niin se kävi mustalaisellekin tämän Pietarin kansa... Niin pehmenivät senkin luut jotta ne olivat yks

paistettu nauris, kuule sie Manasse!»

Manassen hillitty luonto alkoi jo purkautua. Vaikea oli pidättää itkua, vielä vaikeampi tunteenpurkausta. Pitkän äänettömyyden aikana oli näet kokoontunut paljon pojan poveen. Nyt se alkoi purkautua. Puoleksi itkien uhmali myrtynyt poika mestarin äskeisten opetusten johdosta:

»Enkä ota akkoo, enkä luvu, vaikka tapa.»

Viimeinen sana oli jo itkuntapaista vinkumista ja sitä seurasi hillitty mutta katkera ulina. Koko joukko katsoi häneen ja mestari alkoi nousevasti:

»Mitä, Manasse!... Niin jotta sanoitko sie jotta et luvu?»

»Enkä luvu!» kuului vinkaisu.

»Manas-se!» jyrkkeni Pietari Isaskaar ja jatkoi mestarivaltansa tuntien, kuin ilkuen:

»Entäs se ii? Niin jotta lukematako se ii sittä piähän putkahtaa?...
Häh, Manasse?

Poika ulisi yhä kovemmin. Sai toki vielä vannotuksi ulinan seasta:

»Vaikka mikä putkahtakoon, niin en luvu iitä ... en vaikka... Uu ... u-uu ... u-u-u-uu!» yltyi ulina ja niin kääntyivät asiat rauhallisesta koulutyöstä aivan uusille urille.

* * * * *

Kun Pietari Isaskaarin yritykset saada uppiniskainen poika siinä toisten melutessa järkiinsä, masennetuksi, eivät onnistuneet, laittoi hän koko muun joukon ulos poimimaan hänelle puoloja ja päätti antaa pojalle yksityisopetusta. Houkuttelihan häntä näet jyväsäkki panemaan parastansa. Toisillekin se oli ilosanoma. Mikä oiva tilaisuus nyt tehdä ahoilla isossa joukossa mitä vain mieli haluaa!

Ja hän päätti nyt taivuttaa pojan hyvällä, tekeytyä leikkisäksi, heittäytyä aivan toveriksi ja siten saavuttaa Manassen luottamus. Se oli kasvatusopillista kavaluutta. Rauhallisena alkoi taas suutaroida ja vielä rauhallisemmin opettaa, kysyen äkkiä:

»No Manasse?»

Ei vastausta. Mestari pureksi mälliänsä ja jatkoi:

»Joko sie, Manasse, poltat tupakkoo?»

Poika vaikeni.

»No entäs mällii?... Tokko sie sitäkään piet suussasj?» jatkoi kavala opettaja suostuttelua. Yhtä turhaan. Pietari Isaskaar suutaroi ja taas yritti:

»No entäs jos mentäisi siihen akan ottoon?... Niin jotta tiijätkö sie mikä metku siinä on ensin mutkautettavana.»

Vihaista, epäluuloista silmää vain väänsi poika häneen. Siksiä selittikin Pietari Isaskaar itse:

»Siinä on ensin rippikoulu. Sitä jos et käy, niin ei oo akan suamisesta puhettakaan ja rippikouluu tuasj ei voi käyvä jos ei osoo lukii.»

Hän antoi opetuksensa hautua pojan päässä, suutaroi ja toisteli kun itseksensä:

»Ei ... ei piäse ripille lukemata... Ei piäse ... ei piäse ilman sitä.»

Manasse veteli nenäänsä mitä sieltä huulelle valahteli. Mestarin opetus jatkui:

»Mutta iin jos osoot ja sittä vielä sisältä ja ulukuu lukii, niin sittä ... sittä Manasse, sen kun ota akka ja ala elee... Vai mitä, Manasse?»

Ei tullut ääntä synkän, yhä epäluuloisemmaksi paisuvan pojan suusta. Mestari hankasi kaavinraudalla kengän sisästä nauvoja poikki ja puheli kuin paras toveri:

»Niin kun nyt tää miekii: Jos en oisj osannut lukii ja piässyt ripille, niin akata hittovie öisin tänää päivänä!»

Hän viskasi valmistetun kengän pois, otti toisen ja jatkoi kehuun:

»Mutta nyt, Manasse... Nyt on akka ja lapsii tuloo niin kuin turkin hihasta... Niin jotta siinä on työ niille vuan nimii ehtiissä ja löytäissä, jotta ei tulis kaikki saman nimisii!»

»Olokoon!... Vaikka oisj vielä suuremp työ!» pääsi jo uhmaava mutina Manasselta.

»Niinkö työ nimii ehtiissä olokoon?» pani Pietari Isaskaar leikiksi. Se sotki Manassen suunnitelmia. Mestari jatkoi:

»Ja onnii siinä työtä: Kun niät miulla on jo poikookii aina vanhemmasta Simeoonista lähtiin sinne Sebulooniin ja aina nuorinta Benjamiini ja senkin täyteistä myöten... Niin jotta, Manasse ... jotta hanki sie vuan iillä akanotto-oikeuvel ja suat nähä jotta siullenii tuloo silloin pentuu niin jotta hviu! vain!» vihelsi hän huikeasti ja toisteli kenkää survoillen:

»Poikoo ja tyttöä ... tyttöä ja poikoo vuan tuloo siulle jotta oot kohta ihe isä Juakoppi!»

Manasse oli ymmällä. Ei hän voinut enää muuta kuin mutista umpimähkäisen vihaisena:

»Vaikka mikä Juakoppi olokoon, niin en luvu iitä!»

»Iitäkö et luvu? oli leikkisä mestari oudostuvinsa ja tiedusti:

»Minkätähe sie et luvu iitä?... Häh Manasse?... Vihaatko sie iitä?... Häh?»

»Enkä luvu mitään!» mutisi poika nurkassansa. Pietari Isaskaar leikkasi paikkanahkaa ja puheli sovitellen:

»Ei pie iitä vihata, se on hyvä puustain!»

Hän takoi kirveslappen päällä paikkanahkaa täysin voimin ja jatkoi:

»Ii, kuule, Manasse», hän sylkäsi nahkalle ja jatkoi — »ii on niin hyvä puustain jotta jos sen suat piähäsj, ja kun se siellä muata jutkottaa, niin se tuntuu siellä niin hyvältä kuin jos oisit syönyt oikein hyvee kalakukkuu ja se hautusj mahassasj ja sie ihe makoisit leivinuunin piällä mälli suussa... Vai mitä, Manasse?»

»Vaikka olisj miten hyvee kukkuu, niin en vuan luvu iitä!» murisi poika uhmaten. Itse asiassa hän ei enää vihannut mestaria. Sen kavala puhe — kasvatustaito — oli avannut hänen sydämensä. Mestari häntä tavallaan jo miellyttikin. Mutta hän vihasi iitä ja koko lukutaitoa, vihasi sitä katkerasti, leppymättömästi.

Joku määrä epäluuloa kyti tietysti vielä mestariakin kohtaan, varsinkin öisen unen johdosta.

* * * * *

Ja niin siinä jatkettiin vielä hyvä tovi. Parastansa pani Pietari Isaskaar, mutta ei auttanut mikään. Viimein hän menetti jo malttinsa ja päätti koettaa kovuutta. Päätävästi lausui hän jo jalkaa polkien:

»No nyt Manasse!»

»Mitäs se siuun kuuluu, vaikka Manasse!» kuului umpimähkäinen murina ja vihainen katse muljahti häneen. Hän teki varoittavan kädenliikkeen ja saneli kuten asema vaati:

»Nyt sitä, Manasse, koitetaan eikö mä ii piähän niin jotta jutkahtaa vuan!»

»Eikä mä!»

»Eikö mä?... Häh, poika?» ja siinä äänessä oli jo ilkkuvaa. Manasse muisti unensa. Silmät muljottivat päässä omituisesti. Mestari jatkoi:

»Nyt se vasta mänöökii niin jotta piäluut vuan täriseöt kun ii sinne juntataan ihan piän pohjoo myöten!»

Ja hän varustautui ottamaan leveää kuritusremeliänsä tuvan peräseinältä naulasta ja vannoi:

»Nyt sitä suap sekä selekä jotta piä!»

Mutta hän erehtyi. Sillä välin kun hän haparoi remeliä seinältä, syöksyi Manasse suinpäin ovea kohti ja siitä ulos. Paljaat kantapäät vain vilahtivat ovesta ja poika painoi metsää kohti mikä vain kintuista suinkin lähti. Kiroillen ja sadatellen riensi ruissäkistänsä huolehtiva mestari perästä. Häneen ryhtyi

koko lapsiparvi ja niin painettiin pakenevan jälestä siksi kun se katosi näkyvistä metsään.

VII.

Harmistuneena tallusteli nyt Pietari Isaskaar Jäppisen taloa kohti, kertomaan asiaa ja noutamaan poikaa takaisin. Ei häntä harmittanut pojan kadottaminen. Ainahan akat niitä hänelle toivat. Jyvässä se nyt painoi hänen sydämellensä.

Ja hän oli siitä kaikesta niin kiihtynyt, että ei hän ujostellut asiassa. Reilusti työnty Jäppisen tupaan, rukkaset löi penkille ja rennosti ja samaan tapaan kehasi:

»No nyt, Jussi Beltsebuub!»

Isä odotti jo iloista sanomaa i-n suhteen. Mutta reilusti kersksi Pietari Isaskaar, toistaen:

»Nyt suat, Jussi Beltsebuub uskuu, jotta ei mää jyväs tyhjästä työstä!»

Se antoi isälle vain toivoo. Hän jo tarttui:

»Ka johaani mie sanoin siulle, jotta sillä pojalla on piä kuin partaveiht.»

»On!... Kyllä on!» vakuutti Pietari Isaskaar ja kehasi:

»Jos oisin halavatun tiennyt, en tynnörii vähemmästä rukiista oisj tupaankaan piästännä paholaista!»

Isän pää alkoi mennä taas tukkoon. Suuriäänisesti kuvaili Pietari Isaskaar opetusvaivojansa ja lopetti:

»Ja nyt sen paholainen vei koko pojan!»

Isä alkoi aavistaa jotain olevan nurin, tunsu hetken vakavuuden, muisti arvonsa ja sanoi:

»Elähään nyt ennen kun mie suan nua lasit piehän!»

Ja taiten asetti hän ne päähänsä, katsoi niiden läpi mestariin ja tiedusti nyt äsken kuulemaansa:

»Niin että mitä?»

»Ka niinkun jo sanoin niin pahahenk sen vei!»

Ei selvennyt pääsavu Jussi Beltsebuubin päästä. Hän valitti:

»Taitaa olla jo näissä lasissa vika, kun se on niin epäselevee...»

Ja taas hän korjasi lasejansa ja kysyi nyt:

»Niin täänkö pojan se vei pimeyven henk?»

»No vei se!» kehasi Pietari Isaskaar, kertoi nyt Manassen paosta ja lopetti sen kuvauksen rutolla kysymyksellä:

»Missä siun akkasj nyt doroteeaa, kun se ei oo tässä jotta ies kahvit keittäj?»

Se oli saunaa lämmittämässä. Hyvin oli näet äiti päättänyt palkita poikansa ahkeruuden. Paidankin oli sille illaksi pessyt ja kuivui se nyt tuvan orrella. Hän oli jo tahtonut aivan kiittää siitä tulevasta onnesta, jonka poika, tuleva rovasti, oli ahkeruudellansa hankkiva. Sama asia oli hautunut isänkin pään tupakkasavuissa ja molemmat olivat he kiinnittäneet suuret toiveet Pietari Isaskaarin tunnettuun opetuskykyyn. Oli aivan omituista miten se asia ja toivo oli nyt niin jaksanut heissä kehittyä.

Ja nyt sitte tämä onneton sanoma! Ei. Sitä ei ukko Jäppinen voinut sietää. Hänen poikanulikkansako tekisi tyhjiksi isän suunnitelmat! Sitä ajatellessa raapasi hän jo harmista korvallistansa ja vannoi sielussansa että pojasta *pitää* tulla pappi vaikka haletkoon. Hän unohti jo silmälasinsakin, istui, tupakoi ja syleksiä ruiskaili kuten tavallisissa oloissa. Ne helyt olivat vain päässä ja siksi oli hän silloin huvittavamman näköinen kuin koskaan sitä ennen. Jokapäiväisellä äänellä arveli hän jo pojastansa:

»Minnehään tuo juutas sittä juosta oikosj?»

Ei tiennyt sitä Pietari Isaskaar, mutta vannoi toki rumasti:

»Mutta sen mie vuan siulle sanon, kuule, Jäppinen, jotta ii sillä pitää vielä istuu piässä, vaikka ihe piru oisj vastakynttä vetämässä!»

Isä ruikkasi suupielestänsä pitkän tupakkasylen ja vannoa jurnasi:

»Vaikka hänessä oisj kakstoista pahoohenkii, niin piähän sen puustaimen pitää männä kun mie vuon suan sen kakaran tässä kynsiinj».

Aivan oman onnensa nojaan unohdetut silmälasit solahtivat nenälle. Nyt vasta muisti Jussi Beltsebuubi ne. Hän suuttui, kiskasi ne pois päästänsä, viskasi pöydälle ja sadatteli:

»Nuokii lasin paholaiset tuossa hyppiit ja tanssiit jotta ei enee niä koko tuvassa omaa ihtiisäkkään!»

* * * * *

Synkkänä ilman mitään määrää vaelteli nyt Manasse metsiä pitkin. Vaistomaisesti veti toki kulku isän kotia kohti. Ei hän mitään ajatellut, ei päätelty. Mieli oli vain täynnä umpimähkäistä uhmaa.

Niin osui hän lähestymään Saunasen taloa. Hän kierteli sitä. Mieli olisi tehnyt tavata Hikua, mutta ei uskaltanut mennä taloon. Ei myös, toiselta puolen, olisi ollut mukava näyttäytyäkään Hikulle. Vastoinkäyminen ujostutti väkisinkin.

Ja samoin oli Hiku ollut pakosalla koko päivän. Metsässä oli samoillut, kauan oli kierrellyt eikä tiennyt mihin yöksi mennä.

Ja niin kohtasivat he toisensa aivan sattumalta. Molempia ujostutti koko elämä. Ei kumpikaan tahtonut kyselyillänsä siihen kajota. Ääneti katsoivat toistensa silmiin hetken, mutta sekin jo ujostutti ja päästäksensä tuosta vaikeasta asemasta, nosti Hiku jalkansa ja alkoi kaivella kantapäätänsä, siitä muka tikkua etsien.

Mutta vähitellen alkoivat he kotiutua toisiinsa ja yhteisiin onnettomuuksiin. He vaelsivat polkua pitkin ja siinä aidan vierellä möyrysi taas se taannoinen vihainen härkä. Manasse heitti sitä palikalla ja niin saatiin puheenaihe: Hiku näet viskasi nyt kivellä ja johtui siitä Pietari Isaskaarille kostaaksensa kerskaamaan:

»Kun oisj nyt mestarj härkänä niin myö kun oikein sitä kivellä viskoisimma!... Viskoisimmakoon, Manasse?»

»Vaikka ois sata mestarii, niin viskoisin», vannoi Manasse synkkänä, viskasi taas härkää ja uhkaili:

»Ja jos nyt tulisj tuohon mestarj, niin löisin nyrkillä ja potkaisisin niin jotta tuntuisj!»

He nauttivat jo siitä löylytyksestä. Hiku pieksi kepillä tietä ja uhkasi:

»Ja mie kun tällä kepillä näin veteleisin selekään, niin ihan makkarat nousisj... Eikö nousis, Manasse?»

»Vaikka sata makkaroo nousisj niin en herkiisj vuan löisin niin jotta ihan kuolisj!» vannoi Manasse ja viskasi julmistuneena kepillä mestarin sijasta härkää ja kirosi:

»Saatanan Pietarj!»

Mutta nyt osui keppi härän turpaan. Se puhahti, pyöräytti häntänsä ja lähti rynnistämään aitaa kohti. Pojilta pääsi kauhunhuudahdus ja täyttä kinttua syöksyivät he pelastamaan nahkaansa vihastuneen mullikan sarviin joutumasta.

Kauvan juoksivat he taaksensa katsomatta. Kun he vihdoinkin pysähtyivät ja huomasivat juosseensa aivan olematonta vaaraa pakoon, saivat he rohkeutensa takaisin. Hiku löi patukalla puuta ja uhkasi:

»Nyt jos tulet, härkä, niin niät!»

»Ja vaikka mikä tulisj, niin näkis kun mie ärjäsisin», nousi Manassen synkkä luonto ja hän vannoi:

»En pelekee enee ketään ... en isekään enee pelekee, ... enkä äitii, enkä ketään pelekee!»

Ja rohkaistuneena, uhmaten aivan lähtivät he kuin sopimuksesta painumaan Manassen kotia kohti.

Mutta siellä petti taas luonto. He pysähtyivät, kiertelivät taloa ja vasta kun pimeän tulo alkoi peloittaa, uskalsi Manasse ehdoittaa että mentäisi taas salaa pahnaan.

Niin he tekivätkin.

Kenenkään näkemättä onnistuivat he sinne pujahtamaan ja istuivat taas pahnun pehmeillä pehkuilla. Iso sikakin oli tyytyväinen heihin, kohottautui makuultansa pystyyn, katseli heitä istualtaan, perä pehkukuopassa, kallellapain, kuin mietiksen ja ikäänkuin sanoakseen että: no minkäpä sille asialle enää voi, äännähti ennen kylellensä painautumista hyväksyvän lyhytjatuksisen:

»Noh!»

* * * * *

Sillä välin oli äiti tullut tupaan. Uudestaan oli Pietari Isaskaar saanut selittää asian ja äiti oli aivan joutua pois suunniltansa. Eikä ihme: hänen parhaat toiveensa oli nyt poika tomuksi lyönyt. Rovastin äitinä olemisnani oli äsken näyttänyt niin varmalta, ja nyt!

Niin: Sitä ei hän jaksanut tyyneenä sietää. Hän jo sadatteli:

»Ja mie kun sille hyvälle vielä tässä saunat lämmitin ja verokset voit kirnusiin ja tää pahanhengen eväs ei enee mestariikaan tottele!»

Manassea sadateltiin nyt miehissä. Äiti jo kehoitteli miestänsä:

»Kunhaan nyt suot sen juran kynsiis, niin näytä eikö mää oppi piähän kun kova tuloo.»

»Ka kunhaan tuloo!» muhasi mies. Äiti touhusi suuttuneena, sieppasi ison pytyn syliinsä ja valitti:

»Tuokii sian ruoka jäi tuohon sen juran tähe sialle viemätä ... en paremmin sano!»

Touhukkaana työntyi hän pyttyinensä ulos ovesta ja isä painui mietteisiinsä.

Mutta pian palasi äiti. Niskasta pitäen veti se pahnasta löytämänsä poikaa jälestänsä. Turhaan parkui poika, turhaan vastaan harasi. Kovin kourin toi äiti esikoisensa tupaan, tuuppasi sen suorastaan isän käsiin ja ilmoitti:

»Siinä on nyt kakarasj!»

Ja isäkin oli jo valmis. Silmälasit pani päähänsä, otti aimo patukan ja lausui jyrkästi.

»Nyt sitä, Manasse, nähään, eikö mää ii piähän niin jotta tärähtää vuan!»

Hän istahti pöydän luo, isännän paikalle. Poika aivan vapisi edessä. Hän käski sitä:

»Sano paikalla ii!»

Ei. Manasse vaikenä. Silloin kuorasi isä housut nopeasti alas, vetäsi patukalla pakaroille ja ärjäsi:

»Sanotko iin!»

»Ii! pillautti poika kimakasti itkun ja porun seasta housut kintuissa, vitsalle otolliset paikat paljaina. Isä jatkoi:

»Sepähän nyt on vasta piru jos mie en sua omaa kakaraanj lukemaan... Kun oon kerran sille ruumiin ja sielun antanna, niin näkööhään enkö sua yhtä iitä sen piähän!».

Ja nyt hän vaati toistamiseen:

»Sano uuvestaan se ii!»

»Ii!» tuli varovasti, ja hätääntyneenä, vapisten koki poika käsillensä suojailla paljaita takapuoliansa.

»Sano kovemmin ii!» kovenä isä.

»Ii!» ärjäsi itkevä poika täyttä voimaa. Isä nosti patukkaa ja käski:

»Vielä paremmin!»

»I-i-i-iiii!» tulla pillitti silloin vinkuvaa, vapisevaa iitä takapuolukseensa suojelevan pojan hätäytyneen itkun seasta minkä vain suinkin suusta sopi.

Niin loistavasti, ilman ainoakaan erehdystä suoritti tämä kuuluisa oppinut jo ensimmäisen julkisen

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MANASSE JÄPPINEN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus,

or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and

donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.